

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

8

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

000 ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εισ

288

Δωρεά: Υπουργείου

Πολυμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν

GRVTR-00103

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Handwritten signature

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM AD FAMILIARES
LIBRI I-IV.

RECOGNOVIT

D. ALBERTUS SADOLINUS WESENBERG.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXVII.

1887
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
Αρ. Εισ. 288

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM
LIBRI SEDECIM.

LIBER PRIMUS.
AD P. LENTULUM.

I.

Scripta est epistola Romae Idibus Ianuariis a. u. c. 698. (56 1/2)

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

Ego omni officio ac potius pietate erga te ce-
teris satisfacio omnibus, mihi ipse numquam satis-
facio; tanta enim magnitudo est tuorum erga me
meritorum, ut, quoniam tu nisi perfecta re de me
non conquiesti, ego, quia non idem in tua causa
efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa
haec sunt: Hammonius, regis legatus, aperte pecunia
nos oppugnat, res agitur per eosdem creditores, per
quos, quum tu aderas, agebatur; regis causa si qui
sunt qui velint, qui pauci sunt, omnes rem ad Pom-
peium deferri volunt, senatus religionis calumniam
non religione, sed malevolentia et illius regiae lar-
gitionis invidia comprobat. Pompeium et hortum

Ep. 1, 1. *ut, quoniam tu* (ed. Basil., Or.). *ut, qui tu*
M. *ut, quia tu* VB.

Ciceronis epist.

Βιβλιοθήκη Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

et orare et iam liberius accusare et monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus; sed plane nec precibus nostris nec admonitionibus relinquit locum, nam quum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuam, ut neque eloquentia maiore quisquam nec gravitate nec studio nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum et amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum scis: is hac regia causa excepta ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. [Quod dat, accipimus: quod instituit referre de religione et saepe iam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est — nam haec Idibus mane scripsi —: Hortensii et mea et Luculli sententia cedit religioni de exercitu — teneri enim res aliter non potest —, sed ex illo senatus consulto, quod te referente factum est, tibi decernit, ut regem reducas, quod commodo rei publicae facere possis, ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium, censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sint; Bibulus tres legatos ex iis, qui privati sint. Huic assentiuntur reliqui consulares praeter Servilium, qui omnino reduci negat oportere, et Volcatium, qui Lupo referente Pompeio decernit, et Afranium, qui assentitur Volcatio, quae res auget suspicionem Pompeii voluntatis [nam advertebatur Pompeii familiares assentiri Volcatio]. Laboratur vehementer; inclinata res est: Libonis et Hypsaei non obscura concursatio et contentio omniumque Pompeii familiarium studium in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompeius cupere videatur, cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum or-

Ep. 1, 2. *orare et iam* (M., vulgo). *orare, etiam* L.B.
3. *privati sint* (Ern.). *pr. sunt* M.B. — *Volcatio, quae voluntatis* [nam advertebatur ... Volc.] Lab. (Krausii conj., W.). *V. . . nam advertebatur* M. *Volcatio. Quae voluntatis, animadvertetur* B.

nasti, non sunt amici; nos in causa auctoritatem a eo minorem habemus, quod tibi debemus, gratiam autem nostram exstinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege et ab intimis ac domesticis Pompeii clam exulceratis, deinde palam a consularibus exagitatis et in summam invidiam adductis, ita versamur: nostram fidem omnes, amorem tui absentis praesentes tui cognoscent; si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus.

II.

Scr. Romae a. d. XVI. Kal. Februarias a. u. c. 696.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

Idibus Ianuariis in senatu nihil est confectum, ¹ propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli consulis et Caninii tribuni pl. Eo die nos quoque multa verba fecimus maximeque visi sumus senatum commemoratione tuae voluntatis erga illum ordinem permovere. Itaque postridie placuit ut breviter sententiam diceremus; videbatur enim reconciliata nobis voluntas esse senatus, quod quum dicendo, tum singulis appellandis rogandisque perspexeram; itaque, quum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut tres legati regem reducerent, secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres, tertia Volcatii, ut Pompeius reduceret, postulatum est, ut Bibuli sententia divideretur: quatenus de religione dicebat, cui quidem rei iam ob-
sisti non poterat, Bibulo assensum est; de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. Proxima ² erat Hortensii sententia, quum Lupus, tribunus pl., quod ipse de Pompeio retulisset, intendere coepit

Ep. 2, 1. *sententiam* (W.). *sententias* M, omnes edd.

Δημοστ. Κεχρομένη Βιβλίου 9 ης § 10

- ante se oportere discessionem facere quam consulares; eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum est, erat enim et iniqua et nova; consules neque concedebant neque valde repugnabant, diem consumi volebant — id quod est factum —, perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros, quamquam aperte Volcatio assentirentur; multi rogabantur, atque id ipsum consulibus non invitis, nam ei Bibuli sententiam valere cupierant.
- 3 Haec controversia usque ad noctem ducta senatus dimissus est. Ego eo die casu apud Pompeium coenavi nactusque tempus hoc magis idoneum quam umquam antea, quod post tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere: quem ego ipsum quum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis; quum autem eius familiares omnium ordinum video, perspicio, id quod iam omnibus est apertum, totam rem istam iam pridem a certis hominibus non invito rege ipso
- 4 consiliariisque eius esse corruptam. Haec scripsi a. d. XVI. Kal. Februarias ante lucem: eo die senatus erat futurus. Nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia et iniquitate, retinebimus; quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut salvis auspiciis aut salvis legibus aut denique sine vi posset. De his rebus pridie, quam haec scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit, cui quum Cato et Caninius intercessissent, tamen est perscripta; eam ad te missam esse arbitror: de ceteris rebus, quidquid

Ep. 2, 2. *consulares* (Krause). *consules* M., vulgo. *consulibus non invitis* (W.). *cons. inv.* M, omnes edd. — *nam* ii (edd. vett.)? — *cupierant* (W.). *cupierunt* MB.

erit actum, scribam ad te et, ut quam rectissime agatur, omni mea cura opera, diligentia gratia providebo.

III.

Ser. Romae mense Ianuario a. u. c. 698.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

A. Trebonio, qui in tua provincia magna negotia 1
et ampla et expedita habet, multos annos utor valde
familiariter: is quum antea semper et suo splendore
et nostra ceterorumque amicorum commendatione
gratiosissimus in provincia fuit, tum hoc tempore
propter tuum in me amorem nostramque necessitu-
dinem vehementer confidit his meis litteris se apud
te gratiosum fore; quae ne spes eum fallat, vehe- 2
menter rogo te commendoque tibi eius omnia ne-
gotia, liberos procuratores familiam, in primisque
ut, quae T. Ampius de eius re decrevit, ea com-
probes omnibusque rebus eum ita tractes, ut intel-
ligat meam commendationem non vulgarem fuisse.

IV.

Ser. Romae mense Ianuario (XV. Kal. Febr.) a. u. c. 698.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

A. d. XVI. Kal. Febr. quum in senatu pulcher- 1
rime starem, quod iam illam sententiam Bibuli
de tribus legatis pridie eius diei fregeramus, unum-
que certamen esset relictum, cum sententia Volcatii,
res ab adversariis nostris extracta est variis ca-
lumniis; causam enim frequenti senatu non magna
varietate magnaeque invidia eorum, qui a te causam
regiam alio trahebant, obtinebamus. Eo die acer-

Ep. 2, 4. *agantur omnia, mea* (Crat.)? *agatur omnia* M.
Ep. 4, 1. *relictum, cum sententia* (N.). *rel. sent.* MB.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

bum habuimus Curionem, Bibulum multo iustiore,
 paene etiam amicum; Caninius et Cato negarunt
 se legem ullam ante comitia esse laturos. Senatus
 haberi ante Kalendas Februarias per legem Pupiam,
 id quod scis, non potest, neque mense Februario
 2 toto nisi perfectis aut reiectis legationibus. Haec
 tamen opinio est populi Romani, a tuis invidis at-
 que obtrectatoribus nomen inductum fictae religionis,
 non tam ut te impediret, quam ut ne quis propter
 exercitus cupiditatem Alexandream vellet ire. Digni-
 tatis autem tuae nemo est quin existimet habitam
 esse rationem ab senatu; nemo est enim, qui nesciat,
 quo minus discessio fieret, per adversarios tuos esse
 factum: qui nunc populi nomine, re autem vera
 sceleratissimo latrocinio si quae conabuntur agere,
 satis mihi provisum est, ut ne quid salvis auspiciis
 3 aut legibus aut etiam sine vi agere possent. Ego
 neque de meo studio neque de nonnullorum iniuria
 scribendum mihi esse arbitror; quid enim aut me
 ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profun-
 dam, nullam partem videar meritorum tuorum asse-
 cutus, aut de aliorum iniuriis querar, quod sine
 summo dolore facere non possum? Ego tibi a vi,
 hac praesertim imbecillitate magistratum, praestare
 nihil possum: vi excepta possum confirmare te et
 senatus et populi Romani summo studio amplitu-
 dinem tuam retenturum.

V. a.

Ser. Romae a. d. III. Non. Februar. a. u. c. 698.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

- 1 Tametsi mihi nihil fuit optatius, quam ut pri-
 mum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus quam
 gratissimus erga te esse cognoscerer, tamen afficior

Ep. 4, 2. *latrocinio si* (W.). *I., si B.*

Δημόσια Κεντροσκή Σιβαλιοθής Βέροιας

summo dolore eiusmodi tempora post tuam perfectionem consecuta esse, ut et meam et ceterorum erga te fidem et benevolentiam absens experireres: te videre et sentire eandem fidem esse hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos quum maxime consilio studio, labore gratia de causa regia niteremur, subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quae nostra studia impediret et animos a minore cura ad summum timorem traduceret; sed tamen, in eius *modi* perturbatione rerum quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis quam perfidiam timemus, et Catoni quidem, quoquo modo se res habet, profecto resistemus. De Alexandrina re causaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti tuisque praesentibus cumulate satisfacturum, sed vereor, ne aut eripiat^aur causa regia nobis aut deseratur, quorum utrum minus velim, non facile possum existimare; sed, si res coget, est quiddam tertium, quod nec Q. Selicio nec mihi displicebat, ut neque iacere regem pateremur nec nobis repugnantibus ad eum deferri, ad quem prope iam delatum existimatur. A nobis agentur omnia diligenter, ut neque, si quid obtineri poterit, non contendamus nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur: tuae sapientiae ^a magnitudinisque animi est omnem amplitudinem et dignitatem tuam in virtute atque in rebus gestis tuis atque in tua gravitate positam existimare; si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori

Ep. 5. a. 2. *resistemus* (A.). *resistimus* MB. 3. *eripiat^aur causa regia* (M). *er.* [c. r.] Man., B. — *nec Q. Selicio* (B. conj.). *neque* S. MB. — *iacere † regem ... ad eum deferri ... delatum* (MW.). *i. regem ... ad eum negotium deferri ... delatum* (W.) aut *i. regem ... ad eum rem def.* (vel *d. rem*) ... *delata* (W.). *i. rem ... ad eum d. ... delata* (Martyni-Lag., B.).

illis fraudi quam tibi futurum. A me nullum tempus praetermittitur de tuis rebus et agendi et cogitandi; utor ad omnia Q. Selicio, neque enim prudentiorem quemquam ex tuis neque fide maiore esse iudico neque amantiorem tui.

V. b.

Ser. Romae mense Februario (post VI. Idus) a. u. c. 698.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

- 1 Hic quae agantur quaeque acta sint, [ea] te et litteris multorum et nuntiis cognosse arbitror; quae autem posita sunt in coniectura quaeque videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Posteaquam Pompeius et apud populum a. d. VIII. Idus Februarias, quum pro Milone diceret, clamore convicioque iactatus est in senatuque a Catone asperè et acerbe nimium magno silentio est accusatus, visus est mihi vehementer esse perturbatus; itaque Alexandrina causa, quae nobis adhuc integra est — nihil enim tibi detraxit senatus nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest —,
- 2 videtur ab illo plane esse deposita. Nunc id speramus idque molimur, ut rex, quum intelligat sese, quod cogitabat, ut a Pompeio reducatur, assequi non posse et, nisi per te sit restitatus, desertum se atque abiectum fore, proficiscatur ad te: quod sine ulla dubitatione, si Pompeius paullum modo ostenderit sibi placere, faciet, sed nosti hominis tarditatem et taciturnitatem; nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, praetermittimus. Ceteris iniuriis, quae propositae sunt a Catone, facile, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem tibi esse video praeter Hortensium et Lucillum; ceteri sunt

Ep. 5. b. 1. *sint*, [ea] te (W.). *s.*, ea te MB. *aguntur* ... *sunt*, ea (W.)? — *cognoscere* (edd. vett.)?

partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati: tu fac animo forti magnoque sis speresque fore, ut fracto impetu levissimi hominis tuam pristinam dignitatem et gloriam consequare.

VI.

Scr. Romae mense Februario a. u. c. 698.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

Quae gerantur, accipies ex Pollione, qui omni-¹ bus negotiis non interfuit solum, sed praefuit. Me in summo dolore, quem [in] tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas et consiliis tuorum amicorum et ipsa die, quae debilitat cogitationes et inimicorum et proditorum tuorum; facile² secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis, nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quam mea afflicta est, tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quae ne tu quidem umquam timenda duxisti. Sed praesta te eum, qui mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus: illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria. A me omnia summa in te studia officiaque exspecta: non fallam opinionem tuam.

VII.

Scr. Romae mense Martio a. u. c. 698.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

Legi tuas litteras, quibus ad me scribis gratum¹ tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus et meam erga te benevolentiam facile

Ep. 6, 1. *quem [in] tuis* (W.). *q. ex t.* (L.)? *q. in t.* MB.

perspicias: quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti; alterum facio libenter, ut, quoniam intervallo locorum et temporum diuncti sumus, per litteras tecum quam saepissime colloquar. Quod si rarius fiet, quam tu expectabis, id erit causae, quod non eius generis meae litterae sunt, ut eas audeam temere committere: quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non praetermittam.

- 2 Quod scire vis, qua quisque in te fide sit et voluntate, difficile dictu est de singulis: unum illud audeo, quod antea tibi saepe significavi, nunc quoque re perspecta et cognita scribere, vehementer quosdam homines et eos maxime, qui te et maxime debuerunt et plurimum iuvare potuerunt, invidisse dignitati tuae simillimamque in re dissimili tui temporis nunc et nostri quondam fuisse rationem, ut, quos tu rei publicae causa laeseras, palam te oppugnarent, quorum auctoritatem, dignitatem voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuae, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucillum, ex magistratibus autem L. Raecilium et fide et animo singulari; nam nostra propugnatio ac defensio dignitatis tuae propter magnitudinem beneficii tui fortasse plerisque officii maiorem auctoritatem habere videatur quam sententiae.
- 3 Praeterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te aut officii aut amici animi esse testis: etenim Pompeium, qui mecum saepissime non solum a me provocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, scis temporibus illis non saepe in senatu fuisse; cui quidem litterae tuae, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, periucundae fuerunt. Mihi quidem humanitas tua vel summa

potius sapientia non iucunda solum, sed etiam admirabilis visa est; virum enim excellentem et tibi tua praestanti in eum liberalitate devinctum non-nihil suspicantem propter aliquorum opinionem suae cupiditatis te ab se abalienatum illa epistola retinui, qui mihi quum semper tuae laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano, tum vero lectis tuis litteris perspectus est a me toto animo de te ac de tuis ornamentis et commodis cogitare. Quare ea, quae scribam, sic habeto, 4 me cum illo re saepe communicata de illius ad te sententia atque auctoritate scribere: quoniam senatus consultum nullum exstat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit, eaque, quae de ea perscripta est auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium quam constantis senatus consilium esse videatur, te perspicere posse, qui Ciliciam Cyprumque teneas, quid efficere et quid consequi possis, et, si res facultatem habitura videatur, ut Alexandream atque Aegyptum tenere possis, esse et tuae et nostri imperii dignitatis Ptolemaide aut aliquo propinquo loco rege collocato te cum classe atque exercitu proficisci Alexandream, ut, eam quum pacē praesidiisque firmaris, Ptolemaeus redeat in regnum; ita fore, ut et per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit, et sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllae placere dixerunt. Sed 5 haec sententia sic et illi et nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset, ut volumus et optamus, omnes te et sapienter et fortiter, si aliquid esset offensum, eosdem illos et cupide et temere fecisse

Ep. 7, 4. *regis Alex.* (M.). *r.* [Alex.] Kleyn., B. — *perscripta* (W.). *scripta* MB.

ἀληθὲς καὶ ἐπιβεβαιωθὲν βέβαιον

- dicturos: quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis quam tibi, cuius prope in conspectu Aegyptus est, iudicare; nos quidem hoc sentimus, si exploratum tibi sit posse te illius regni potiri, non esse cunctandum, si dubium sit, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens a multis, quum redieris, ab omnibus collaudere, offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem religionemque video; sed ego te, ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo quam ex eventu homines esse facturos.
- 6 Quod si haec ratio rei gerendae periculosa tibi esse videbitur, placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per provinciam atque imperium tuum pecunias ei credidissent, fidem suam praestitisset, et auxiliis eum tuis et copiis adiuvares; eam esse naturam et regionem provinciae tuae, ut illius redditum vel adiuvando confirmares vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillime optimeque perspicies; quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere.
- 7 Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate et imbecillitate Clodii gratularis, minime miramur te tuis ut egregium artificem praeclaris operibus laetari; quamquam est incredibilis hominum perversitas — graviore enim verbo uti non libet —, qui nos, quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invidendo abalienarunt; quorum malevolentissimis obtreccionibus nos scito de veteri illa nostra diuturnaue sententia prope iam esse depulsos, non nos quidem ut nostrae dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. Poterat utrumque praeclare, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus; sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam con-

stantia in re publica nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quia 8 non solum temporibus his, quae per te sum adeptus, sed iam olim nascenti prope nostrae laudi dignitatisque favisti, simulque quod video non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meae, in te enim, hominem omnium nobilissimo, similia invidorum vitia perspexi, quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe noluerant. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam, multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur; me meae tamen ne nimis poeniteret, tua virtute perfectum est, curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri quam demptum de fortuna videretur. Te vero *†emoneo* quum beneficiis 9 tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura atque industria consequare magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus semperque amavi, ne unquam inflectas cuiusquam iniuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui: haec profecto vides quanto expressiora quantoque illustriora futura sint, quum aliquantum ex provincia atque ex imperio laudis accesserit; quamquam te ita gerere volo, quae per exercitum atque imperium gerenda sunt, ut haec multo ante meditere, huc te pares, haec cogites, ad haec te exerceas sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum atque altissimum gradum civitatis: quae quidem mea cohortatio ne tibi inanis aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex

Ep. 7, 9. *†emoneo* (W.) *et moneo et rogo* (W.) aut *admoneo* (W.) aut *commoneo* (Klotz.) aut *moneo* (Crat.). *emoneo* M.B. — *sentiasque id, quod ... intelligas, te* (W.). s. — *id quod ... int. — te* vulgo.

nostris eventis communibus admonendum putarem, ut considerares, in omni reliqua vita quibus crederes, quos caveres. Quod scribis te velle scire, qui sit rei publicae status, summa dissensio est, sed contentio dispar; nam, qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia et inconstantia adversariorum, ut etiam auctoritate iam plus valerent: itaque perpaucis adversantibus omnia, quae ne per populum quidem sine seditione se assequi arbitrabantur, per senatum consecuti sunt; nam et stipendium Caesari decretum est et decem legati et, ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod eo ad te brevius scribo, quia me status hic rei publicae non delectat; scribo tamen, ut te admoneam, quod ipse litteris omnibus a pueritia deditus experiendo tamen magis quam discendo cognovi, tu tuis rebus integris discas, neque salutis nostrae rationem habendam nobis esse sine dignitate neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia et de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam speroque et opto nobis hanc coniunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe summae virtutis adolescentem, quum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias, nulla enim erit hac praestantior disciplina: quem nos, et quia tuus et quia te dignus est filius et quia nos diligit semperque dilexit, in primis amamus carumque habemus.

Ep. 7, 10. *cognovi, tu tuis* (W.) aut *c., id tu tuis* (W.) aut *c., id ut tu tuis* (L. 1584). *c. Utuis* M. *c., tu ut tuis* Or. B.

VIII.

Scr. Romae mense Ianuario a. n. c. 699.

M. CICERO S. D. P. LENTULO PROCOS.

De omnibus rebus, quae ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex M. Plaetorio cognosces, qui non solum interfuit his rebus, sed etiam praefuit neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi praetermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces; quae quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem umquam hac hominum aetate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo et ut tute mihi praecepisti et ut me pietas utilitasque cogit, me ad eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti; sed te non praeterit, quam sit difficile sensum in re publica, praesertim rectum et confirmatum, deponere. Verumtamen ipse me conformo ad eius voluntatem, a quo honeste dissentire non possum, neque id facio, ut forsitan quibusdam videar, simulatione, tantum enim animi inductio et mehercule amor erga Pompeium apud me valet, ut, quae illi utilia sunt et quae ille vult, ea mihi omnia iam et recta et vera videantur, neque, ut ego arbitror, errarent ne adversarii quidem eius, si, quum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quae Pompeius velit, vel taceam vel etiam, id quod mihi maxime libet, ad nostra me studia referam litterarum: quod profecto faciam, si mihi per eiusdem

Ep. 8, 1. *his rebus* (W.)?

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Εξέδρας

- amicitiam licebit; quae enim proposita fuerant nobis, quum et honoribus amplissimis et laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in re publica capessenda, ea sublata tota sunt, nec mihi magis quam omnibus, nam aut assentiendum est nulla cum gravitate paucis
 4 aut frustra dissentiendum. Haec ego ad te ob eam causam maxime scribo, ut iam de tua quoque ratione meditere. Commutata tota ratio est senatus, iudiciorum, rei totius publicae: otium nobis exoptandum est, quod ii, qui potiuntur rerum, praestaturi videntur, si quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint; dignitatem quidem illam consularem fortis et constantis senatoris nihil est quod cogitemus: amissa culpa est eorum, qui a senatu et ordinem coniunctissimum et hominem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quae coniunctiora rebus tuis sunt, revertar, Pompeium tibi valde amicum esse cognovi et eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia, quae voles, obtinebis, quibus in rebus me sibi ille affixum habebit neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur, neque enim verebor, ne sim ei molestus, cui incundum erit etiam propter se ipsum, quum me esse
 6 gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non carior sit quam meae res omnes, idque quum sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum, re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia conse-
 7 qui possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat; expectabantur litterae tuae, de quibus eramus iam cum Pompeio locuti, quae si erunt allatae, nostrum studium exstabit in conveniendis magistra-

tibus et senatoribus, ceteraque, quae ad te pertinebunt, quum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus.

IX.

Scr. Romae exeunte mense Octobri a. u. c. 700.

M. CICERO S. D. P. LENTULO IMP.

✓ Periuicundae mihi fuerunt litterae tuae, quibus 1 intellexi te perspicere meam in te pietatem — quid enim dicam benevolentiam, quum illud ipsum gravissimum et sanctissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis esse videatur? —; quod, autem 2 tibi grata mea erga te studia scribis esse, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata 3 sint ea, quae praetermitti sine nefario scelere non possunt, tibi autem multo notior atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo diiuncti fuimus, et una et Romae fuisset: nam 4 in eo ipso, quod te ostendis esse facturum quodque et in primis potes et ego a te vehementer expecto, in sententiis senatoriis et in omni actione atque administratione rei publicae floruissemus — de qua ostendam equidem paullo post qui sit meus sensus et status, et rescribam tibi ad ea, quae quaeris —, sed certe et ego te auctore amicissimo ac sapientissimo et tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem et benevolo certe, usus esses — quamquam tua quidem causa te esse imperatorem provinciamque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, laetor —, sed certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores et praestantiores praesens capere potuisses; in eis

Ep. 9, 2. *floruissemus* — de ... *quaeris* —, sed (W.). *fl.*: de ... *q.*; sed B. — *praestantiores* (edd. Regil.). *praesentiores* MB.

Cleorone op. 1.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΛΙΑΣ

vero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meae, partim invidere propter illius actionis amplitudinem et gloriam, mirificum me tibi comitem praeberissem, V quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus in te potissimum fractam illam et debilitatam vim suam contulit, nostram vicem ultus est ipse sese, ea est enim conatus, quibus patefactis nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. V ³ Te autem, etsi mallem in meis rebus expertum quam etiam in tuis, tamen in molestia gaudeo eam fidem cognosse hominum non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram; de qua ratione tota iam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quae quaeris.

⁴ Certiorem te per litteras scribis esse factum me cum Caesare et cum Appio esse in gratia teque id non reprehendere ascribis; Vatinius autem scire te velle ostendis quibus rebus adductus defenderim et laudarim, quod tibi ut planius exponam, altius paullo rationem consiliorum meorum repetam necesse est.

V Ego me, Lentule, initio rerum atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam rei publicae restitutum putabam et, quoniam tibi incredibilem quandam amorem et omnia in te ipsam summa ac singularia studia deberem, rei publicae, quae te in me restituendo multum adiuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio debitum praestitisset. Hac me mente fuisse et senatus ex me te consule audivit et tu in nostris sermonibus colloctionibus V ⁵ que ipsi vidisti. Etsi iam primis temporibus illis multis rebus meus offendebatur animus, quum te

agente de reliqua nostra dignitate aut occulta non-
nullorum odia aut obscura in me studia cernebam;
nam neque de monumentis meis ab iis adiutus es,
a quibus debuisti, neque de vi nefaria, qua cum
fratre eram domo expulsus, neque hercule in iis
ipsis rebus, quae, quamquam erant mihi propter rei
familiaris naufragia necessariae, tamen a me minimi
putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus
sarciendis eam voluntatem, quam expectaram, prae-
stiterunt: quae quum viderem — neque erant ob-
scura —, non tamen tam acerba mihi haec accide-
bant, quam erant illa grata, quae fecerant; itaque, 6
quamquam et Pompeio plurimum, te quidem ipso
praedicatore ac teste, debebam et cum non solum
beneficio, sed amore etiam et perpetuo quodam
iudicio meo diligebam, tamen non reputans, quid
ille vellet, in omnibus meis sententiis de re publica
pristinis permanebam. Ego sedente Cn. Pompeio, 7
quum, ut laudaret P. Sestium, introisset in urbem
dixissetque testis Vatinius me fortuna et felicitate
C. Caesaris commotum illi amicum esse coepisse,
dixi me eam M. Bibuli fortunam, quam ille afflictam
putaret, omnium triumphis victoriisque anteferre,
dixique eodem teste alio loco eosdem esse, qui Bi-
bulum exire domo prohibuissent, et qui me coëgis-
sent: tota vero interrogatio mea nihil habuit nisi
reprehensionem illius tribunatus; in quo omnia dicta
sunt libertate animoque maximo de vi, de auspiciis,
de donatione regnorum, neque vero hac in causa 8
modo, sed constanter saepe in senatu: quin etiam
Marcellino et Philippo consulibus Nonis Aprilibus
mihi est senatus assensus, ut de agro Campano fre-
quenti senatu Idibus Maiis referretur; num potui

Ep. 9, 7. *eam M. Bibuli* (Or.). *eam Bib.* MB. — *in qua omnia* (M.). *in qua o.* (V., B.)? 8. *regnorum, neque* (W.). *regnorum, neque B.*

magis in arcem illius causae invadere aut magis
 oblivisci temporum meorum, meminisse actionum?
 Hac a me sententia dicta magnus animorum motus
 est factus quum eorum, quorum oportuit, tum illo-
 9 rum etiam, quorum nunquam putaram: nam hoc
 senatus consulto in meam sententiam facto Pom-
 peius, quum mihi nihil ostendisset se esse offensum,
 in Sardiniam et in Africam profectus est eoque
 itinere Lucam ad Caesarem venit; ibi multa de mea
 sententia questus est Caesar, quippe qui etiam Ra-
 vennae Crassum ante vidisset ab eoque in me esset
 incensus; sane moleste Pompeium id ferre constab-
 bat, quod ego, quum audissem ex aliis, maxime ex
 meo fratre cognovi, quem quum in Sardinia Pom-
 peius paucis post diebus, quam Luca discesserat,
 convenisset, „te“, inquit, „ipsum cupio; nihil oppor-
 tunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre dili-
 genter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro
 illo spopondisti“; quid multa? questus est graviter:
 sua merita commemoravit; quid egisset saepissime
 de actis Caesaris cum ipso meo fratre quidque sibi
 is de me recepisset, in memoriam redegit seque,
 quae de mea salute egisset, voluntate Caesaris egisse
 ipsum meum fratrem testatus est; cuius causam
 dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut
 eam ne oppugnarem, si nollem aut non possem
 10 tueri. Haec quum ad me frater pertulisset et quum
 tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium
 misisset, ut integrum mihi de causa Campana ad
 suum reditum reservarem, collegi ipse me et cum
 ipsa quasi re publica collocutus sum, ut mihi tam
 multa pro se perpesso atque perfuncto concederet,
 ut officium meum memoremque in bene meritos
 animum fidemque fratris mei praestarem, eumque,
 quem bonum civem semper habuisset, bonum virum
 esse pateretur. In illis autem meis actionibus sen-
 tentiisque omnibus, quae Pompeium videbantur offen-

dere, certorum hominum, quos iam debes suspicari, sermones perferebantur ad me, qui quum illa sentirent in re publica, quae ego agebam, semperque sensissent, me tamen non satisfacere Pompeio Caesaremque inimicissimum mihi futurum gaudere se aiebant; erat hoc mihi dolendum, sed multo illud magis, quod inimicum meum — meum autem? immo vero legum, iudiciorum, otii, patriae, bonorum omnium — sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic me praesente osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdididi, sed certe ut facere se arbitrarentur: hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus meis omnibus rationibusque subductis summam feci cogitationum mearum omnium, quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis et perditis civibus rem publi- 11 cam teneri viderem, sicut et meis temporibus scimus et nonnullis aliis accidisse, non modo praemiis, quae apud me minimum valent, sed ne periculis quidem compulsus ullis, quibus tamen moventur etiam fortissimi viri, ad eorum causam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent; quum autem in re publica Cn. Pompeius princeps esset vir, is, qui hanc potentiam et gloriam maximis in rem publicam meritis praestantissimisque rebus gestis esset consecutus cuiusque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in praetura autem et in consulatu adiutor etiam exstitissem, quumque idem auctoritate et sententia per se, consiliis et studiis tecum me adiuvisset meumque inimicum unum in civitate haberet inimicum, non putavi famam inconstantiae mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paullum me immutassem meamque

Ep. 9, 10. *perferebantur* (Or.). *refer.* MB. 11. *esset vir, is* (W). *e., vir is* vulgo.

voluntatem ad summi viri de meque optime meriti
 12 dignitatem aggregassem. In hac sententia com-
 plectendus erat mihi Caesar, ut vides, in coniuncta
 et causa et dignitate: hic multum valuit quum ve-
 tus amicitia, quam tu non ignoras mihi et Quinto
 fratri cum Caesare fuisse, tum humanitas eius ac
 liberalitas brevi tempore et litteris et officiis per-
 specta nobis et cognita; vehementer etiam res ipsa
 publica me movit, quae mihi videbatur contentio-
 nem, praesertim maximis rebus a Caesare gestis,
 cum illis viris nolle fieri et, ne fieret, vehementer
 recusare; gravissime autem me in hanc mentem
 impulit et Pompeii fides, quam de me Caesari de-
 derat, et fratris mei, quam Pompeio; erant praeterea
 haec animadvertenda in civitate, quae sunt apud
 Platonem nostrum scripta divinitus, quales in re
 publica principes essent, tales reliquos solere esse
 cives. Tenebam memoria nobis consulibus ea fun-
 damenta iacta iam ex Kalendis Ianuariis confirmandi
 senatus, ut neminem mirari oporteret Nonis De-
 cembr. tantum vel animi fuisse in illo ordine vel
 auctoritatis, idemque memineram nobis privatis us-
 que ad Caesarem et Bibulum consules, quum sen-
 tentiae nostrae magnum in senatu pondus haberent,
 13 unum fere sensum fuisse bonorum omnium. Postea,
 quum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obti-
 neres neque res publica consules haberet, sed mer-
 catores provinciarum et seditionum servos ac mi-
 nistros, iecit quidam easus caput meum quasi certami-
 nis causa in mediam contentionem dissensionemque
 civilem, quo in discrimine quum mirificus senatus,
 incredibilis Italiae totius, singularis omnium bono-
 rum consensus in me tuendo exstitisset, non di-
 cam, quid acciderit — multorum est enim et varia

Ep. 9, 13. *mirificus* (Graev.). *mirifica* MB. — *consensus*
 (M). *consensio* NB.

culpa —, tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut iam sit in iis culpa, qui me non defenderunt, non minor est in iis, qui reliquerunt, et, si accusandi sunt, si qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi, si qui se timere simularunt: illud quidem certe nostrum consilium iure laudandum est, qui meos cives et a me conservatos et me servare cupientes spoliatos ducibus servis armatis obici noluerim declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, quum afflictum excitare potuissent; quorum quidem animum tu non perspexisti solum, quum de me ageres, sed etiam confirmasti atque tenuisti. Qua in causa — non 11 modo non negabo, sed etiam semper et meminero et praedicabo libenter — usus es quibusdam nobilissimis hominibus fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo: qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent, recreatis enim bonis viris consulatu tuo et constantissimis atque optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio praesertim ad causam adiuncto, quum etiam Caesar rebus maximis gestis singularibus ornatus et novis honoribus ac iudiciis senatus ad auctoritatem eius ordinis adiungeretur, nulli improbo civi locus ad rem publicam violandam esse potuisset; sed attende, quaeso, quae 15 sint consecuta. ✓ Primum illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam quam tres sorores, impunitatem est illorum sententiis assecutus, qui, quum tribunus pl. poenās a seditioso civi per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum praeclarissimum in posterum vindicandae seditionis de re publica sustulerunt iidemque postea non meum monumentum — non enim illae manubiae meae, sed operis locatio mea fuerat —, monumentum vero senatus hostili nomine et cruentis inustam

litteris esse passi sunt: qui me homines quod sal-
 vum esse voluerunt, est mihi gratissimum; sed vel-
 lem non solum salutis meae, quemadmodum medici,
 sed, ut aliptae, etiam virium et coloris rationem
 habere voluissent: nunc, ut Apelles Veneris caput
 et summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam
 partem corporis inchoatam reliquit, sic quidam ho-
 mines in capite meo solum elaborarunt, reliquam
 16 corpus imperfectum ac rude reliquerunt; in quo ego
 spem fefelli non modo invidorum, sed etiam inimi-
 corum meorum, qui de uno acerrimo et fortissimo
 viro meoque iudicio omnium magnitudine animi et
 constantia praestantissimo, Q. Metello L. f., quon-
 dam falsam opinionem acceperant, quem post redi-
 tum dictitant fracto animo et demisso fuisse; — est
 vero probandum, qui et summa voluntate cesserit
 et egregia animi alacritate afuerit neque sane re-
 dire curarit, eum ob id ipsum fractum fuisse, in
 quo quum omnes homines, tum M. illum Scaurum,
 singularem virum, constantia et gravitate superasset!
 —; sed, quod de illo acceperant aut etiam suspica-
 bantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo
 me futurum, quum res publica maiorem etiam mihi
 animum, quam umquam habuissem, daret, quum
 declarasset se non potuisse me uno civi carere
 quumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me
 universa res publica duce senatu comitante Italia,
 referente consule promulgantibus octo tribunis, co-
 mitis centuriatis cunctis ordinibus † hominibus in-
 cumbentibus, omnibus denique suis viribus reci-

Ep. 9, 16. *acceperant, quem* (Ern.). *acceperunt, quem*
 MB. — *fuisse — est vero probandum, qui ... superasset! —*,
 sed (W). f.; [est v. p.] qui ... sup. I sed Or., B. — *refe-*
 rente consule prom. o. tribunis (Schütz.). pr. o. t., r. c.
 MB. — *ordinibus † hominibus inc.* (W). *ord. inc.* (Graev.)
 aut *ord. aetatibus hominibus* (W) aut *ord. hominibusque*
inc. (L.).

peravisset. **V** Neque vero ego mihi postea quidquam ¹⁷
 assumpsi neque hodie assumo, quod quemquam male-
 volentissimum iure possit offendere: tantum enitor,
 ut neque amicis neque etiam alienioribus opera,
 consilio, labore desim. Hic meae vitae cursus offen-
 dit eos fortasse, qui splendorem et speciem huius
 vitae intuentur, sollicitudinem autem et laborem
 perspicere non possunt; illud vero non obscure
 querantur, in meis sententiis, quibus ornem Caesa-
 rem, quasi desciscere me a pristina causa. Ego
 autem quum illa sequor, quae paullo ante proposui,
 tum hoc non in postremis, de quo coeperam expo-
 nere: non offendes eundem bonorum sensum, Len-
 tulae, quem reliquisti, qui confirmatus consulatu
 nostro, nonnumquam postea interruptus, afflictus
 ante te consulem, recreatus abs te totus est nunc
 ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus, idque
 non solum fronte atque vultu, quibus simulatio
 facillime sustinetur, declarant ii, qui tum in nostro
 illo statu optimates nominabantur, sed etiam sen-
 tentia saepe iam tabellaeque docuerunt. **V** itaque tota ¹⁸
 iam sapientium civium, qualem me et esse et nu-
 merari volo, et sententia et voluntas mutata esse
 debet, id enim iubet idem ille Plato, quem ego
 vehementer auctorem sequor, „tantum contendere
 in re publica, quantum probare tuis civibus possis;
 vim neque parenti nec patriae afferre oportere.“
 Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendae rei publicae fuisse, quod, quum offendisset
 populum Atheniensem prope iam desipientem sene-
 ctute quumque eum nec persuadendo nec cogendo
 regi posse vidisset, quum persuaderi posse diffideret,

Ep. 9, 17. *declarant ii* (edd. vett.). *declaranti ei M1*
(hi M2). d. ei Or., B. — tum in nostro (W). — tum n. MB.
 18. *senectute quumque ... vidisset, quum (M). s.; [cumque*
... vid.] cum Sch., B. — cui persuaderi (W)?

cogi fas esse non arbitraretur: mea ratio fuit alia, quod neque desipiente populo nec integra re mihi ad consulendum, capesseremne rem publicam, implicatus tenebar, sed laetatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem causa et mihi utilia et cuivis bono recta defendere; huc accessit commemoranda quaedam et divina Caesaris in me fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset, nunc in tanta felicitate tantisque victoriis, etiamsi in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur; sic enim te existimare velim, quum a vobis, meae salutis auctoribus, discesserim, neminem esse, cuius officiis me tam esse devinctum
 19 non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quae a me de Vatinius et de Crasso requiris; nam, de Appio quod scribis, sicuti de Caesare, te non reprehendere, gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinius autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim ut ille praetor est factus, quum quidem ego eius petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem, neque tam illius laedendi causa quam defendendi atque ornandi Catonis; post autem Caesaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto a te, ut id a me neve in hoc reo neve in aliis requiras, ne tibi ego idem reponam, quum veneris — tametsi possum vel absenti, recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris; nec hoc pertimueris, nam a me ipso laudantur et laudabuntur iidem —; sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, quum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunuchio parasitus suaderet militi:

Ep. 9, 19. *veneris — tametsi . . . iidem —; sed (W). v. l. tametsi . . . miseris. Nec . . . iidem. Sed vulgo.*

Δημοσίου Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερούας

ubi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam continuo; si quando illa dicet: „Phaedriam intromittamus commissatum“, tu: „Pamphilam cantatum provocemus“; si laudabit haec illius formam, tu huius contra; denique par pro pari referto, quod eam mordeat.

Sic petivi a iudicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines et de me optime meriti nimis amarent inimicum meum meque inspectante saepe eum in senatu modo severe seducerent, modo familiariter atque hilare amplexarentur, quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem illorum animos mediocriter lacessitus leviter repungere; neque solum dixi, sed etiam saepe facio deis hominibusque approbantibus. Habes de 20 Vatinio: nunc cognosce de Crasso. Ego, quum mihi cum illo magna iam gratia esset, quod eius omnes gravissimas iniurias communis concordiae causa voluntaria quadam oblivione contriveram, repentinam eius defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem; sed, quum me disputantem, non lacessentem laesisset, exarsi non solum praesenti, credo, iracundia — nam ea tam vehemens fortasse non fuisset —, sed, quum inclusum illud odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit: quo quidem tempore ipso quidam homines, et iidem illi, quos saepe *nutu* significationeque appello, quum se maximum fructum cepisse dicerent

Ep. 9, 19. *Phaedriam in* = || *trom.* (vulgo). *P.* || *introm.* B. — *tu:* „Pamphilam (vulgo). Pamphilam MB. 20. Vatinio: nunc cognosce (W). V., c. MB. — *prox. superioribus* (M). *pr. [sup.]* Cobet., B. — *fuisset omne, rep.* (W.)? — *et eadem* (edd. vett.). *et eadem* MB.

ex libertate mea meque tum denique sibi esse visum rei publicae, qualis fuisset, restitutum quumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset, gaudere se dicebant mihi et illum inimicum et eos, qui in eadem causa essent, numquam amicos futuros; quorum iniqui sermones quum ad me per homines honestissimos perferrentur quumque Pompeius ita contendisset, ut nihil umquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam, Caesarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet, habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturae, Crassusque, ut quasi testata populo Romano esset nostra gratia, paene a meis Laribus in provinciam est profectus — nam, quum mihi condixisset, coenavit apud me in mei generi Crassipedis hortis —, quamobrem eius causam, quod te scribis audisse, magna illius commendatione susceptam defendi in senatu, sicut mea fides
 21 postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus quumque rem causamque defenderim quique meus in re publica sit pro mea parte capessenda status; de quo sic velim statuas, me haec eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia ac libera fuissent: nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes neque delendum, etiamsi id fieri posset, summorum civium principatum nec permanendum in una sententia conversis rebus ac honorum voluntatibus mutatis, sed temporibus assentiendum; numquam enim in praestantibus in re publica gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio, sed, ut in navigando tempestatum obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas, quum vero id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quam

Ep. 9, 20. *profectus — nam ... hortis —, quamobrem*
 (W). p.; nam ... hortis : q. B.

eo commutato quo velis tamen pervenire, sic, quum omnibus nobis in administranda re publica propositum esse debeat id, quod a me saepissime dictum est, cum dignitate otium, non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in re publica non alius essem, atque nunc sum; quum vero in hunc sensum et alliciar beneficiis hominum et compellar iniuriis, facile patior ea me de re publica sentire ac dicere, quae maxime quum mihi, tum etiam rei publicae rationibus putem conducere, apertius autem haec ago ac saepius, quod et Quintus, frater meus, legatus est Caesaris et nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Caesare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem: itaque eius omni et gratia, quae summa est, et opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis, nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi eum praesidiis iis, quae semper habui, nunc etiam potentium benevolentiam coniunxissem. His ego 22 consiliis, si te praesentem habuissem, ut opinio mea fert, essem usus eisdem — novi enim temperantiam et moderationem naturae tuae, novi animum quum mihi amicissimum, tum nulla in ceteros malevolentia suffusum, contraque quum magnum et excelsum, tum etiam apertum et simplicem; vidi ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti: quae me moverunt, movissent eadem te profecto —; sed, quocumque tempore mihi potestas praesentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum, tibi erit eisdem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curae: me quidem certe tuarum

Ep. 9, 22. *eisdem* — novi . . . simplicem; vidi . . . profecto —; sed (W). *e.*; novi . . . simplicem, vidi . . . profecto. sed B.

actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium comitemque habebis, neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse
 23 laetere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quae post discessum tuum scripserim, sunt orationes quaedam, quas Menocrito dabo, neque ita multae, ne pertimescas. Scripsi etiam — nam ab orationibus diungo me fere referoque ad mansuetiores Musas, quae me *nunc* maxime, sicut iam a prima adolescentia delectarunt — scripsi igitur Aristotelio more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo „de oratore“, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles, abhorrent enim a communibus praeceptis atque omnem antiquorum, et Aristoteliam et Isocratiam, rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis, quos iam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem — sunt enim testes et erunt sempiterni meritorum erga me tuorum meaeque pietatis —, sed, quia verebar non eos, qui se laesos arbitrarentur — etenim id feci parce et molliter —, sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare*; quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitae consuetudinisque nostrae totam ad te defero: quantum litteris, quantum studiis, veteribus

Ep. 9, 23. *multae, ne pertimescas* (W). *m.*; *ne p.* B. — *nam ab or. diungo me fere* (Gracv.). *nam etiam ab or. d. f.* M1 (*d. me f.* M2). *nam me iam ab or. d. f.* Or., B. — *quae me nunc maxime, sicut* (W). *q. me maxime sicut vulgo.* — *libros in disp. ac dialogo „de oratore“* (M). *l.* [*in d. ac d.*] *de or.* Martyni-Lag., B. *libros [in] d. ac d. „de or.“* (W)? — *atque omnem* (W). *ab omnem* M1. *et o.* M2., B. — *sed, quia . . . nominare***; quos (W). *sed, quia . . . nom., nolui* (vel *vetui*) *divulgari, quos vel simile aliquid* (W). *sed [quia] . . . n.*; quos Gron., B.

nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui haec semper amasti, libentissime conferemus. Quae ad me de tuis rebus 24 domesticis scribis quaeque mihi commendas, ea tantae mihi curae sunt, ut me nolim admoneri, rogari vero sine magno dolore vix possim. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore aestate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturum, ut conficias, id scito esse eiusmodi, ut frater meus vere existimet adiuncto isto fundo patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus et de Lentuli tui nostrique studiis et exercitationibus velim quam familiarissime certiore et quam saepissime facias existimesque neminem cuiquam neque cariorum neque iucundiorum umquam fuisse, quam te mihi, idque me non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes etiam et posteritas omnis intelligat esse facturum. Appius in sermonibus antea 25 dictitabat, postea dixit etiam in senatu palam sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provincias, si curiata lex non esset, se comparaturum cum collega tibi que successurum: †legemque curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse; se, quoniam ex senatus consulto provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio; varias esse opiniones intelligo: sunt, qui putent posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur; sunt etiam, qui, si decedas, a te relinqui

Ep. 9, 24. scribis, te (W.). scribis te vulgo. — gentes etiam et p. (Martyni-Lag.). g., etiam ut vulgo (ut ex M.). 25. comparaturum (W.). parat. MB. — †legemque cur. (MW.). legem cur. (Ern. B.) aut legem quidem c. (W.) — sunt, qui putent (A.). s. qui putant MB.

posse, qui provinciae praesit: mihi non tam de iure certum est — quamquam ne id quidem valde dubium est — quam illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, libertatem, qua te scio libentissime frui solere, pertinere te sine ulla mora provinciam successori concedere, praesertim quum sine suspicione tuae cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare; ego utrumque meum puto esse, et, quid sentiam, ostendere et, quod feceris, defendere.

- 26 Scripta iam epistola superiore accepi tuas litteras de publicanis, in quibus aequitatem tuam non potui non probare; †felicitate a quid vellem consequi potuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere, sed nosti consuetudinem hominum: scis, quam graviter inimici ipsi illi Q. Scaevolae fuerint; tibi tamen sum auctor, ut, si quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies aut mitiges: id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiae tuae.

X.

Scr. Romae mense Decembri a. n. c. 700.

M CICERO S. D. L. VALERIO IURISCONSULTO;

cur enim tibi hoc non gratificer, nescio, praesertim quum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter; sed tu velim desinas iam nostris litteris uti et nos aliquando revisas et ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi

Ep. 9, 26. †felicitate a quid v. (MW.). *fel. quamdam* (Gron., W.) aut *fel. quidem* (Vict.). An *facilitate quidem* (N., B.)? Ep. 10. IURISCONSULTO; cur (W.). IURISCONSULTO. Cur vulgo.

solus sapere videare; quamquam, qui istinc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas, partim contumeliosum, quod male respondeas; sed iam cupio tecum coram iocari, quare fac, ut quam primum venias neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus salvum venisse gaudere; nam, illo si veneris, tamquam Ulixes cognosces tuorum neminem.

LIBER SECUNDUS.
AD C. CURIONEM ET CETEROS.

I.

Scr. Romae a. u. c. 701.

M. CICERO S. D. C. CURIONI.

- 1 Quamquam me negligentiae nomine suspectum tibi esse doleo, tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam iucundum requiri, praesertim quum, in quo accusabar, culpa vacarem, in quo autem desiderare te significabas meas litteras, prae te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem et optatum amorem tuum. Equidem neminem praetermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim; etenim quis est tam *in* scribendo impiger quam ego? a te vero bis terve summum et eas perbreves accepi. Quare, si iniquus es in me iudex, condemnabo eodem ego te crimine; sin me id facere noles, te mihi aequum praebere debebis. Sed de litteris hactenus; non enim vereor, ne non scribendo te expleam, praesertim si in eo genere studium meum
- 2 non aspernabere. Ego te afuisse tamdiu a nobis et dolui, quod carui fructu iucundissimae consuetudinis, et laetor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit. Breve est,

Ep. 1, 1. *neglig. nomine* (W.). *nom. negl.* MB.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit: tanta est exspectatio vel animi vel ingenii tui, ut ego te obsecrare obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis, et, quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla umquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantaecumque tibi accessiones fient et fortunae et dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut aetas nostra iam ingravescens in amore atque in adolescentia tua conquiescat.

II.

Scr. Romae a. u. c. 701.

M. CICERO S. D. C. CURIONI.

Gravi teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo viro, qui quum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam [a] vita decederet; sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium di fortunent: me certe habebis, cui et carus aequae sis et iucundus, ac fuisti patri.

III.

Scr. Romae a. u. c. 701.

M. CICERO S. D. C. CURIONI.

Rupae studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine, sed nec mihi placuit nec cuiquam

Ep. I. 2. *confirmatus* (M2., W.). *conformatus* M1., B.
 — *consequi*, nisi m. (edd. vett.). c. m. M. c., ni m. B.
 Ep. 2. *quam [a] vita decederet* (W.). *quam amavita disc.*
 M. a. a *vita disc.* B. — *di* (Nonius, W.). *dei* MB.

tuorum quidquam te absente fieri, quod tibi, quum venisses, non esset integrum: equidem quid sentiam aut scribam ad te postea pluribus aut, ne ad e meditare, imparatum te offendam coramque contra istam rationem meam dicam, ut aut te in meam sententiam adducam aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim, ut, si quando — quod nolim — displicere tibi tuum consilium coeperit, possis meum recordari; brevi tamen si habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quae tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quae sunt amplissima in re publica, consequi possis quam muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur — es enim copiarum, non virtutis — neque quisquam² est quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiae meae; quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse eaque a te expectari, quae a summa virtute summoque ingenio expectanda sunt; ad quae si es, ut debes, paratus — quod ita esse confido —, plurimis maximisque muneribus et nos amicos et cives tuos universos et rem publicam afficies: illud cognosces profecto, mihi te neque cariorem neque iucundiorum esse quemquam.

IV.

Scr. Romae a. u. c. 701.

M. CICERO S. D. C. CURIONI.

- 1 Epistolarum genera multa esse non ignoras, sed unum illud †certissimum, cuius causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid

Ep. 4, 1. †certissimum (W.). tritissimum (Bake) aut creberrimum (Or.). certissimum vulgo.

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header, written in a cursive script.

Main body of handwritten text, consisting of several columns of cursive script, likely a list or record. The text is written in a fluid, cursive hand.

Πάτερ Να' ἰδὲ παρακαλοῦμαι -
 Παιῖ, παῖς μου, σὺν αὐτοῖς αὖ
 Παῖς - δαδὶ μὲν παῖς
 μου - -

Scripta est Romae ab. urbe condita

Fol. ox =

Ο Μάρκος Κουρβαν 2^{ος} Salutem dicit 2^{ος}
 , Κωνσταντίνος Κωνσταντίνος.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Παραμένοντας δεσ' εδῶ εἰς ἐσχατοτέρην, ἐλ' ἀποδο-
ξάμενος ἐπὶ πενήτα, το' πρῶν αἰνέσεων (οὐκ ἐν) αὐ-
τοῦτον, ἐπὶ ἐκείνῳ ἀποδοξάμενος (οὐκ ἐν) αὐτοῦτον, ἐπὶ
καὶ. Τοῦτον ἀποδοξάμενος, ἡδὺν ἐπὶ καὶ πενήτα
δεσ' κατὰ τὸν. Κατὰ τὸν ἐπὶ καὶ πενήτα
(Να ἀνασῶς ἀπὸ πενήτα οὐκ ἐλ' ἐκ ἐσχατοτέρῃ, Νάγει
πρὸς τὸν Παναγία ὅτι δεσ' εἶναι ἀποδοξάμενος, ὅς ἐστιν ἐκ ἐσχα-
τοτέρῃ καὶ κατὰ τὸν καὶ πενήτα. καὶ κατὰ τὸν καὶ
καὶ πενήτα? Τί εἶναι ἀπὸ κατὰ τὸν κατὰ τὸν καὶ
καὶ κατὰ τὸν καὶ πενήτα, ἀπὸ τὸν κατὰ τὸν καὶ
οὐκ ἐλ' ἐκ ἐσχατοτέρῃ (Να ἀνασῶς ἀπὸ πενήτα οὐκ ἐλ' ἐκ ἐσχατοτέρῃ).

19. Evrolojaj ar! ĉarnaj perloj perloj
 vira xupira xora ar! Evroloj. 173.

esset, quod eos scire aut nostra aut ipsorum inter-^{Ep. 4. vol. 1.}
esset: tu huius generis litteras a me profecto non ⁵²⁸
exspectas; tuarum enim rerum domesticos habes et
scriptores et nuntios, in meis autem rebus nihil est
sane novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo,
quae me magno opere delectant, unum familiare et
iocosum, alterum severum et grave. Utro me mi-
nus deceat uti, non intelligo. Iocerne tecum per
litteras? civem mehercule non puto esse, qui tem-
poribus his ridere possit. An gravius aliquid scri-
bam? quid est, quod possit graviter a Cicerone
scribi ad Curionem, nisi de re publica? atqui in
hoc genere haec mea causa est, ut *neque ea, quae*
sentio, audeam neque ea, quae non sentio, velim scri-
bere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi ²
argumentum relictum est, utar ea clausula, qua
soleo, teque ad studium summae laudis cohortabor;
est enim tibi gravis adversaria constituta et parata,
incredibilis quaedam expectatio, quam tu una re
facillime vinces, si hoc statueris, quarum laudum
gloriam adamaris, quibus artibus eae laudes com-
parantur, in iis esse elaborandum. In hanc sen-
tentiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis
incitatum esse confiderem, et hoc, quidquid attingi,
non feci inflammandi tui causa, sed testificandi
amoris mei.

V.

Ser. Romae a. u. c. 701.

M. CICERO S. D. C. CURIONI.

Haec negotia quomodo se habeant, ne epistola ¹
quidem narrare audeo. Tibi, etsi, ubicumque es,
ut scripsi ad te ante, in eadem es navi, tamen,

Ep. 4, 1. *sentio, audeam, neque* (Madvig., W.) *sentio,*
neque B. *neque ea, quae sentio, audeam* om. M.

quod abes, gratulor, vel quia non vides ea, quae nos, vel quod excelso et illustri loco sita est laus tua in plurimorum et sociorum et civium conspectu, quae ad nos nec obscuro nec vario sermone, sed
 2 et clarissima et una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratulerne tibi an timeam, quod mirabilis est exspectatio reditus tui, non quo verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat, sed mehercule, ne, quum veneris, non habeas iam, quod cures: ita sunt omnia debilitata ac iam prope extincta. Sed haec ipsa nescio rectene sint litteris commissa; quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamen, sive habes aliquam spem de re publica sive desperas, ea para, meditare, cogita, quae esse in eo civi ac viro debent, qui sit rem publicam afflictam et oppressam miseris temporibus ac perditis moribus in veterem dignitatem et libertatem vindicaturus.

VI.

Ser. Romae a. n. c. 701.

M. CICERO S. D. C. CURIONI.

1 Nondum erat auditum te ad Italiam adventare, quum Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi; sed tamen, quum appropinquare tuus adventus putaretur et te iam ex Asia Romam versus profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, quum has quam primum ad te perferri litteras magno opere vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio — tanta, quanta magis a te ipso praedicari quam a me ponderari solent —, verecundius a te, si quae magna res mihi petenda esset, contenderem, grave est enim homini pudenti

Ep. 6, 1. Curio — tanta ... solent —, ver. (W.). C., tanta ... solent, ver. vulgo.

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βερολίνου

petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet, ne id, quod petat, exigere magis quam rogare et in mercedis potius quam beneficii loco numerare videatur; sed, quia tua in me vel nota ² omnibus vel ipsa novitate meorum temporum clarissima et maxima beneficia exstiterunt estque animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere, non dubitavi id a te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum maximeque necessarium, neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem, quum praesertim confiderem nullam esse gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo vel in remunerando cumulare atque illustrare posset. Ego omnia mea studia, omnem ³ operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi et locavi statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quaerere, neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantae curae fuisse umquam puto, quantae mihi est honos eius, in quo omnia mea posita esse decrevi: huic te unum tanto adiumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit praeterea nobis requirendum. Habemus haec omnia: bonorum studium conciliatum ex tribunatu propter nostram, ut spero te intelligere, causam, vulgi ac multitudinis propter magnificentiam munerum liberalitatemque naturae, inventutis et gratiosorum in suffragiis studia propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam vel diligentiam, nostram suffragationem, si minus potentem, at probatam tamen et iustam et debitam et propterea fortasse etiam gratiosam; dux nobis et auctor ⁴ opus est et eorum ventorum, quos proposui, mode-

Ep. 6, 2. *innumerabilia beneficia non* (margo M., N.)
inn. non MB.

rator quidam et quasi gubernator, qui si ex omnibus unus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus: quamobrem, si me memorem, si gratum, si bonum virum vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes, si dignum denique tuis beneficiis iudicas, hoc a te peto, ut subvenias huic meae sollicitudini et huic meae laudi vel, ut verius dicam, prope salutem tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, gravitatis, constantiae benevolentiaeque erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem; mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, ut eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute.

5 Ego ni te videre scirem, quum ad te haec scriberem, quantum onus officii sustinerem quantoque opere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem: nunc tibi omnem rem atque causam meque totum commendo atque trado. Unum hoc sic habeto: si a te hanc rem impetraro, me paene plus tibi quam ipsi Miloni debiturum; non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua praecipue sum ab illo adiutus, quam pietas erit in referenda gratia iucunda, eam autem unius tuo studio me assequi posse confido.

Ep. 6, 4. *hoc a te peto* M2, B. *hoc ad te p.* M1. *hoc abs te p.* (W.)? 5. *quantum onus officii* (Martyri-Lag.). *quantus off.* M1. *quantum off.* M2, B. — *quantoque opere* (margo Crat.). *quanto opere* MB. — *unius tuo* (M1). *u tui* M2, B.

VII.

Scr. in castris ad Pindenissam a. d. XII, Kal. Ianuar. a. u. c. 708.

M. CICERO IMP. S. D. C. CURIONI TR. PL.

Sera gratulatio reprehendi non solet, praesertim ¹ si nulla negligentia praetermissa est — longe enim absum, audio sero —; sed tibi et gratulor et, ut sempiternae laudi tibi sit iste tribunatus, exopto teque hortor, ut omnia gubernes et moderere prudentia tua, ne te auferant aliorum consilia: nemo est, qui tibi sapientius suadere possit te ipso; numquam labere, si te audies. Non scribo hoc temere: cui scribam, video; novi animum, novi consilium tuum; non vereor, ne quid timide, ne quid stulte facias, si ea defendes, quae ipse recta esse senties. Quod *in rei publicae* tempus non incideris, sed ve-² neris — iudicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum —, profecto vides; quanta vis in re publica temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates, quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed, amabo te, cura et cogita, nihil novi, sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere, te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera: alteri qui melius consilium dare possit quam tu, non facile inveniri potest; tibi vero ipsi certe nemo melius dabit. Di immortales! cur ego *non* assum vel spectator laudum tuarum vel particeps vel socius vel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest; sed tamen efficeret magnitudo et vis amoris mei, consilio te ut possem iuvare. Scribam ad te plura ³

Ep. 7. IMP. (W.). PROCOS. M., vulgo. — TR. (M.). TRIB. vulgo. 1. est — longe ... sero —; sed (W.). est; l. ... sero. Sed vulgo.

ΔΗΡΟΣΙΟ ΚΕΝΤΡΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΛΙΝ

alias; paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios, ut, quoniam sane feliciter et ex mea sententia rem publicam gessimus, unis litteris totius aetatis res gestas ad senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim quamque difficili in re atque causa, cognosces ex iis
 4 litteris, quas Thrasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia meaque item in te singulari rogo atque oro, ne patiari quidquam mihi ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari. Praesens tecum egi, quum te tribunum pl. isto anno fore non putarem, itemque petivi saepe per litteras, sed tum quasi a senatore nobilissimo, adolescente etiam gratiosissimo, nunc a tribuno pl. et a Curione tribuno, non ut decernatur aliquid novi — quod solet esse difficilius —, sed ut ne quid novi decernatur, ut et senati consultum et leges defendas eaque mihi condicio maneat, qua profectus sum: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

VIII.

Scr. Athenis pridie Nonas Quintiles a. u. c. 703.

M. CICERO PROCOS. S. D. M. CAELIO.

- 1 Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, ut Chresti compilationem mitteres et ea, quae nobis, quum Romae sumus, narrare nemo audeat? vide, quantum tibi meo iudicio tribuam — nec mehercule iniuria; πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognovi —: ne illa quidem curo mihi

Ep. 7, 4. *sed tunc* (W.)? — *nob.*, *adolescente etiam gr.* (Or.). *An nob.*, *ad. gr.*? *nob.*, *† tamen ad. et gr.* MB. Ep. 8, 1. *dilata, ut Chr.* (L.). *d. et Chr.* MB. *tribuam — nec ... cognovi —: ne* (W.). *tr.!* *nec ... cognovi.* *Ne vulgo.*

scribas, quae maximis in rebus rei publicae geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit: scribent alii, multi nuntiabunt, perferet multa etiam ipse rumor; quare ego nec praeterita nec praesentia abs te, sed, ut ab homine longe in posterum prospiciente, futura exspecto, ut, ex tuis litteris quum formam rei publicae viderim, quale aedificium futurum sit, scire possim. Neque tamen adhuc² habeo, quod te accusem; neque enim fuit, quod tu plus providere posses quam quivis nostrum in primisque ego, qui cum Pompeio complures dies nullis in aliis nisi de re publica sermonibus versatus sum: quae nec possunt scribi nec scribenda sunt; tantum habeto, civem egregium esse Pompeium et ad omnia, quae providenda sunt in re publica, et animo et consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede; iam iidem illi et boni et mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego quum³ Athenis decem ipsos dies fuisset multumque mecum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde pridie Nonas Quinctiles, quum hoc ad te litterarum dedi. Tibi quum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciae prorogetur; in eo mihi sunt omnia: quod quando et quomodo et per quos agendum sit, tu optime constitues.

IX.

Scr. in Cilicia mense Octobri (ante III. Id.) a. u. c. 703.

M. CICERO PROCOS. S. D. M. CAELIO AEDILI CUR. DES.

Primum tibi, ut debeo, gratulor laetorque quum praesenti, tum etiam sperata tua dignitate, serius non negligentia mea, sed ignorance rerum omnium; in iis enim sum locis, quo et propter longin-

Ep. 8, 2. *crede; nam iidem* (W.)?

Ἐπιστολὴ Κελτικῇ Βιβλιοθήκῃ Βερολίνης

quitatem et propter latrocinia tardissime omnia perferantur. Et quum gratulor, tum vero, quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque, quum primum audiui, ego ille ipse factus sum — scis, quem dicam — egique omnes illos adolescentes,
 2 quos ille actitat. Difficile est loqui; te autem contemplanis absentem et quasi tecum coram loquerer:

non edepol, quantam rem egeris, neque, quantum facinus feceris;

quod quia praeter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud:

incredibile hoc factu obiicitur;

repente vero incessi „omnibus laetitiis laetus“; in quo quum obiurgarer, quod nimio gaudio paene desiperem, ita me defendebam:

ego voluptatem animi nimiam ...;

quid quaeris? dum illum rideo, paene sum factus
 3 ille. Sed haec pluribus multaque alia et de te et ad te, quum primum ero aliquid nactus otii. Te vero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meae, ultorem non modo inimicorum, sed etiam invidorum meorum, ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum poeniteret.

Ep. 9, 2. *hoc factum* (A.)? — *vero incessi „omn. l. laetus“* (Madvig). v. „*inc. o. l. l.*“ vulgo.

X.

Scr. in castris ad Pindenissum a. d. XVII. Kal. Decembr.
a. u. c. 703.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AEDILI CUR. DES.

Tu vide, quam ad me litterae non perferantur ¹
— non enim possum adduci, ut abs te, posteaquam
aedilis es factus, nullas putem datas, praesertim
quum esset tanta res tantae gratulationis: de te,
quia, quod sperabam, de Hillo — balbus enim
sum —, quod non putaram —; atqui sic habeto
nullam me epistolam accepisse tuam post comitia
ista praeclara, quae me laetitia extulerunt, ex quo
vereor, ne idem eveniat in meas litteras: equidem
numquam domum nisi unam epistolam, quin esset
ad te altera, nec mihi est te incundius quidquam
nec carius. Sed — balbi non sumus — ad rem ²
redeamus. Ut optasti, ita est; velles enim, ais, tan-
tum modo ut haberem negotii, quod esset ad lau-
reolam satis, Parthos times, quia diffidis copiis
nostris. Ergo ita accidit: nam Parthico bello nun-
tiato locorum quibusdam angustiis et natura mon-
tium fretus ad Amanum exercitum adduxi satis
probe ornatum auxiliis et quadam auctoritate apud
eos, qui me non norant, nominis nostri — multum
est enim in his locis: „hicine est ille, qui urbem?
quem senatus?“ nosti cetera —; quum venissem ad
Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis
est divisus aquarum divortiis, Cassius noster, quod
mihi magnae voluptati fuit, feliciter ab Antiochea

Ep. 10, 1. *perf.* — non ... putaram —; atqui (W.).
p.; non ... putaram. Atqui vulgo. — sum — quia, quod
non (W.)? — sed — balbi non sumus — ad (Or.). sed h.
non s.: ad B. — in meis litteris (Martyni-Lag.)? 2. nostri
— multum ... cetera —; quum (W.). nostri. Multum ...
cetera. Quum vulgo.

- 3 hostem reiecerat, Bibulus provinciam acceperat; interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanienses, hostes sempiternos: multi occisi capti, reliqui dissipati; castella munita improvise adventu capta et incensa; ita victoria iusta imperator appellatus apud Issum — quo in loco, saepe ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit Dareum ab Alexandro esse superatum —, abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciae partem; ibi quintum et vicesimum iam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum, Pindenissum, tantis operibus tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit nisi nomen oppidi, quod si, ut spero, cepero, tum
- 4 vero litteras publice mittam; haec ad te in praesentia scripsi, ut sperares te assequi id, quod optasses. Sed, ut redeam ad Parthos, haec aestas habuit hunc exitum satis felicem; ea, quae sequitur, magno est in timore: quare, mi Rufe, vigila, primum ut mihi succedatur; sin id erit, ut scribis et ut ego arbitror, spissius, illud, quod facile est, ne quid mihi temporis prorogetur. De re publica ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, quum praesentia, tum etiam futura magis exspecto: quare, ut ad me omnia quam diligentissime perscribas, te vehementer rogo.

XI.

Scr. in provincia pridie Nonas Apriles a. u. c. 704.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AEDILI CUR.

- 1 Putarasne umquam accidere posse, ut mihi verba deessent, neque solum ista vestra oratoria, sed haec etiam levia nostratia? desunt autem propter hanc

Ep. 10, 3. *adduxi ex.* (N.)? — *tantis operibus* (M2).
t. opibus M1., B. 4. *in praesentia* (W.). *in praesenti*
 M., vulgo.

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

causam, quod mirifice sum sollicitus, quidnam de provinciis decernatur: mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum atque in primis tui, satietas autem provinciae, vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quaerenda quam fortuna metuenda sit, vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui maiora onera in re publica sustinere et possim et soleam, vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris, per² eos, qui venari solent, agitur mandatu meo diligenter; sed mira paucitas est et eas, quae sunt, valde aiunt queri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea provincia nisi sibi fiat; itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere. Sed tamen sedulo fit, et in primis a Patisco: quidquid erit, tibi erit, sed, quid esset, plane nesciebamus. Mihi mehercule magnae curae est aedilitas tua: ipse dies me admonebat, scripsi enim haec ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni rei publicae statu quam diligentissime perscribas; ea enim certissima putabo, quae ex te cognoro.

XII.

Scr. in Cilicia mense Iunio (inter Non. et V. Kal.) a. u. c. 704.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AEDILI CUR.

Sollicitus equidem eram de rebus urbanis: ita¹ tumultuosae conciones, ita molestae Quinquatrus afferebantur — nam citiora nondum audiebamus —; sed tamen nihil me magis sollicitabat quam in iis molestiis non me, si quae ridenda essent, ridere

Ep. 11, 1. *possim et soleam* (M.). *possimus et soleamus* B. ex altero M. exemplo (*possemus et solemus*). Ep. 12, 1. *in iis mol.* (W. ex alt. M. ex.). *in his m.* MB.

- tecum, sunt enim multa, sed ea non audeo scribere. Illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum; quare etsi, quum tu haec leges, ego iam annum munus confecero, tamen obviae mihi velim sint tuae litterae, quae me erudiant de omni re publica, ne hospes plane veniam:
- 2 hoc melius quam tu facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, a me cum Philone Pessinunte discessit: iter habebant ad Adiatorigem, quamquam omnia nec benigna nec copiosa cognorant. Urbem, urbem, mi Rufe, cole et in ista luce vive: omnis peregrinatio — quod ego ab adolescentia iudicavi — obscura et sordida est iis, quorum industria Romae potest illustris esse; quod quum probe scirem, utinam in sententia permansissem! cum una mehercule ambulatiuncula atque uno sermone nostro omnes fructus provinciae non con-
- 3 fero. Spero me integritatis laudem consecutum: non erat minor ex contemnenda, quam est ex conservata provincia. † „Spem triumphi?“ inquis: satis gloriose triumpharam; non essem quidem tamdiu in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed, ut spero, propediem te videbo: tu mihi obviam mitte epistolas te dignas.

Ep. 12, 1. iis de rebus (W.)? 2. Pessinuntem Mart.-L., B. — ad Adiatorigem (Taurellus). adiatoregem M. ab Iorigge alt. M. ex. ab Adiatorige Mart.-L., B. — quamquam omnia nec benigna nec copiosa (M.). qua nec benignam nec copiosam alt. M. ex. quem nec benignum nec copiosum Mart.-L., B. 3. provincia. † „Spem triumphi“, inquis (W.). pr. „At spem tr. —“, i. aut pr. „At spem tr. non haberes“, i. aut pr. „Spem tr.“, i., „contemnitis?“ (W.). provincia. „spem tr.“ i. B.

XIII.

Ser. Laodiceae inter Kal. et Nonas Maias a. u. c. 704.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AEDILI CUR.

Raras tuas quidem — fortasse enim non per-
feruntur —, sed suaves accipio litteras, vel quas
proxime acceperam, quam prudentes! quam multi
et officii et consilii! etsi omnia sic constitueram
mihi agenda, ut tu admonebas, tamen confirmantur
nostra consilia, quum sentimus prudentibus fideliter-
que suadentibus idem videri. Ego Appium — ut 2
saepe tecum locutus sum — valde diligo meque ab
eo diligi statim coeptum esse, ut simultatem depo-
suimus, sensi, nam et honorificus in me consul fuit
et suavis amicus et studiosus studiorum etiam meo-
rum; mea vero officia ei non defuisse tu es testis,
cui iam κοινὸς μάγιστρος, ut opinor, accedit Phania,
et mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari
ab eo sensi. Iam me Pompeii totum esse scis; Bru-
tum a me amari intelligis: quid est causae, cur
mihi non in optatis sit complecti hominem floren-
tem aetate, opibus, honoribus, ingenio, liberis pro-
pinquis affinibus amicis, collegam meum praesertim
et in ipsa collegii laude et scientia studiosum mei?
haec eo pluribus scripsi, quod mihi significabant
tuae litterae subdubitare te, qua essem erga illum
voluntate. Credo te audisse aliquid: falsum est,
mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum et
rationum mearum dissimilitudinem nonnullam habet
cum illius administratione provinciae: ex eo qui-
dam suspicati fortasse sunt animorum contentione,
non opinionum dissensione me ab eo discrepare;
nihil autem feci umquam neque dixi, quod contra

Ep. 13, 2. *quod mihi sign. (margo M.). q. nihil s. M.*
q. non nihil s. V., B.

Cicero's epist.

Παλαιὰ Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

illius existimationem esse vellem, post hoc negotium autem et temeritatem nostri Dolabellae deprecato-
 3 rem me pro illius periculo praebeo. Erat in eadem epistola „veteris civitatis“: gaudebam sane et con-
 gelasse nostrum amicum laetabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Caesarem nunc defendit Curio? quis hoc putarat praeter me? nam, ita vivam, putavi. Di immortales? quam ego risum nostrum desidero! mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram, civitates locupletaram, publicanis etiam superioris lustris reliqua sine sociorum ulla querela conservaram, privatis, summis infimis, fueram iucundus, proficisci in Ciliciam Nonis Maiis et, quum primum aestiva attigissem † militareque collocarem, decedere ex senatus consulto: cupio te aedilem videre miroque desiderio me urbs afficit et omnes mei tuque in primis.

XIV.

Scr. Laodiceae mense Februario a. u. c. 704.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AEDILI CUR.

- 1 M. Fadio, viro optimo et homine doctissimo, familiarissime utor mirificeque eum diligo quum propter summum ingenium eius summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam: eius negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos, magnos patronos: hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit; sed in hoc homine nullam accipio excusationem: omnia relinques, si me

Ep. 13, 3. *privatis, summis infimis, f. (W.). privatis s. i. f. B. — quum primum (Man.). cum prima MB. — att. † militareque collocarem (MW.). att. remque militarem collocassem (W.) aut a. militareque c. rem (W.) aut, ut vulgo, a. m. rem collocassem. a. rem militareque collocassem Klotz., B.*

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΕΡΟΝΙ

amabis, quum tua opera Fadius uti volet. Ego res Romanas vehementer exspecto et desidero in primisque, quid agas, scire cupio; nam iamdiu propter hiemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur.

XV.

Scr. in Cilicia ineunte mense Sextili (III. Nonas?) a. u. c. 704.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO AEDILI CUR.

Non potuit accuratius agi nec prudentius, quam 1
est actum a te cum Curione de supplicatione, et
hercule confecta res ex sententia mea est quum
celeritate, tum quod is, qui erat iratus, competitor
tuus et idem meus, assensus est ei, qui ornavit res
nostras divinis laudibus: quare scito me sperare
ea, quae sequuntur; ad quae tu te para. Dolabel- 2
lam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam
amari; nam ea, quae speras Tulliae meae prudentia
temperari posse, scio cui tuae epistolae respondeant.
Quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris
misi ad Appium? sed quid agas? sic vivitur. Quod
actum est, di approbent: spero fore iucundum ge-
nerum nobis, multumque in eo tua nos humanitas
adiuvabit. Res publica me valde sollicitat: faveo 3
Curioni, Caesarem honestum esse cupio, pro Pom-
peio emori possum; sed tamen ipsa re publica nihil
mihi est carius, in qua tu non valde te iactas,
districtus enim mihi videris esse, quod et bonus
civis et bonus amicus es. Ego de provincia de- 4
cedens quaestorem Caelium praeposui provinciae.
„Puerum?“ inquis. At quaestorem, at nobilem ado-
lescentem, at omnium fere exemplo. Neque erat
superiore honore usus, quem praeficerem: Pomptinus
multo ante discesserat; a Quinto fratre impetrari

#p. 14. nihil ad nos novi (alt. M. ex.)?

non poterat: quem tamen si reliquisset, dicerent iniqui non me plane post annum, ut senatus voluisset, de provincia decessisse, quoniam alterum me reliquisset; fortasse etiam illud adderent, senatum eos voluisse provinciis praeesse, qui antea non praefuissent, fratrem meum triennium Asiae praefuisse; denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquisset, omnia timerem. Postremo non tam mea sponte quam potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudesse est, mutari enim non potest. De Ocella parum ad me plane scripseras et in actis non erat: tuae res gestae ita notae sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me etesiae morabuntur, celeriter, ut spero, vos videbo.

XVI.

Ser. in Cumano mense Aprili (circ. Idus) a. u. c. 705.

M. CICERO IMP. S. D. M. CAELIO.

- 1 Magno dolore me affecissent tuae litterae, nisi iam et ratio ipsa depulisset omnes molestias et diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum; sed tamen, quare acciderit, ut ex meis superioribus litteris id suspicarere, quod scribis, nescio; quid enim in illis fuit praeter querelam temporum? quae non meum animum magis sollicitum habent quam tuum; nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre: illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut existimares aut me tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam et prope iacentem desciscerem, aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi

hominis effunderem a meque ipse deficerem et, quod initio semperque fugi, civili bello interesssem. Quod 2 est igitur meum „triste consilium“? ut discederem fortasse in aliquas solitudines? nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium; accedit etiam molesta haec pompa lictorum meorum nomenque imperii, quo appellor: eo si onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus essem; sed incurrit haec nostra laurus non solum in oculos, sed iam etiam in voculas malevolorum: quod quum ita esset, nihil tamen umquam de profectione nisi vobis approbantibus cogitavi; sed mea praediola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim; quod autem in maritimis facillime sum, moveo nonnullis suspicionem velle me navigare, quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium; nam ad bellum quidem qui convenit? praesertim contra eum, cui spero me satisfecisse, ab eo, cui iam satisfieri nullo modo potest. Deinde senten- 3 tiam meam tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tempore, quum in Cumanum mihi obviam venisti: non enim te celavi sermonem T. Ampii; vidisti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda, quum audissem: nonne tibi affirmavi quidvis me potius perperessurum quam ex Italia ad bellum civile [me] exiturum? Quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te ita existimare, me ex his miseriis nihil aliud quaerere, nisi ut homines aliquando intelligant me nihil maluisse quam pacem, ea desperata nihil tam fugisse

Ep. 16, 2. *nihil tamen* (W.). *nihil t.* MB. 3. *civile* [me] ex. (W.). *civilem* ex. M. *civile* ex. W. olim, B. — *te ita existimare* (W.). *te id* ex. M. *te* ex. vulgo.

- quam arma civilia: huius me constantiae puto fore ut numquam poeniteat. Etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod numquam bello civili interfuisset: hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignaviae, de nobis id existimari posse non arbitror.
- 4 Nec me ista terrent, quae mihi a te ad timorem fidelissime atque amantissime proponuntur; nulla est enim acerbitas, quae non omnibus hac orbis terrarum perturbatione impendere videatur, quam quidem ego a re publica meis privatis et domesticis incommodis libentissime vel istis ipsis, quae tu me
- 5 mones ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla res publica, satis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei; sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim a reliquis civibus. Nam, quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum mihiq; carissimum, *tan* dubitas, qui scias, quanti quum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissime sollicitet, et eo magis, quod in communibus miseriis hac tamen oblectabar specula, Dolabellam meum vel potius nostrum fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum? Velim quaeras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi
- 6 ipsi socero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispaniensem casum exspecto, de quo mihi exploratum est ita esse, ut tu scribis, neque quidquam astute cogito: si quando erit civitas, erit profecto nobis locus; sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, venies in quibus nos

Ep. 16, 3. *ignaviae*, de (W.). *i.*; de vulgo. 4. *fidelissime* (A.)? 5. *tan dubitas* (W.). *num d.* (vel *dubitas*) aut *equidem facio*; an *d.* (W.). an *d.* vulgo. — *qui scias* (Or., B.). *quum s. M.* *quum s.* (edd. vett.)?

consedissee audies. Sed ego fortasse vaticinor et haec omnia meliores habebunt exitus: recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me; eos ego fortasse nunc imitor et utor aetatis vitio. Velim ita sit; sed tamen. ... Togam prae-⁷textam texi Oppio puto te audisse; nam Curtius noster dibaphum cogitat, sed eum infector moratur — hoc aspersi, ut scires me tamen in stomacho solere ridere —. *De Dolabella* quod scripsi, suadeo videas, tamquam si tua res agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus; te tamen oramus, quibuscumque erimus in terris, ut nos liberosque nostros ita tueare, ut amicitia nostra et tua fides postulabit.

XVII.

Scr. Tarsi a. d. XVI. Kal. Sextiles a. u. c. 704.

M. CICERO IMP. S. D. CN. SALLUSTIO PROQUAEST.

Binas litteras a te mihi stator tuus reddidit ¹ Tarsi a. d. XVI. Kal. Sextiles: his ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi neque quemquam fore arbitror. Quin ad diem decedam, nulla causa est, praesertim sublato metu Parthico. Commoraturum me nusquam sane arbitror; Rhodum Ciceronum causa puerorum accessurum puto, neque id tamen certum. Ad urbem volo quam primum venire; sed tamen iter meum rei publicae et rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare, ullo modo ut tu me in Asia possis convenire. De rationibus referendis, non erat incommodum ²

Ep. 16, 7. *sed tamen. ... T. (W.). sed tamen! ... T. vulgo.* — *Dolabella quod (W.). D., q. vulgo.* Ep. 17, 1. *Binas litteras (Mart.-L.). Litteras MB.* — *maturare, ullo modo ut (W.). m. u. m., ut vulgo*

- te nullas referre, quam tibi scribis a Bibulo fieri potestatem; sed id vix mihi videris per legem Iuliam facere posse, quam Bibulus certa quadam ratione non servat, tibi magno opere servandam censeo.
- 3 Quod scribis, Apamea praesidium deduci non oportuisse, videbam item ceteros existimare molesteque ferebam de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse: Parthi transierint necne, praeter te video dubitare neminem; itaque omnia praesidia, quae magna et firma paraveram, commotus homi-
- 4 num non dubio sermone dimisi. Rationes mei quaestoris nec verum fuit me tibi mittere nec tamen erant confectae; eas nos Apameae deponere cogitabamus. De praeda mea praeter quaestores urbanos, id est populum Romanum, teruncium nec attigit nec tactus est quisquam. Laodiceae me praedes accepturam arbitror omnis pecuniae publicae, ut et mihi et populo cautum sit sine vecturae periculo. Quod scribis ad me de drachmum CCCXXX , nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare; omnis enim pecunia ita tractatur, ut praeda a praefectis, quae autem mihi attributa est, a quaestore curetur. Quod quaeris, quid existimem de legionibus, quae decretae sunt in Syriam, antea dubitabam, venturaene essent; nunc mihi non est dubium, quin, si antea auditum erit otium esse in Syria, venturae non sint; Marium quidem successorem tarde video esse venturum, propterea quod
- 6 senatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Uni epistolae respondi; venio ad alteram. Petis a me, ut Bibulo te quam diligentissime commendem; in quo mihi voluntas non deest, sed locus esse videtur tecum expostulandi; solus enim tu ex omnibus,

Ep. 17, 2. *te nullas ref.* (Mart.-Lag.). *te nullam r.* MB.
 4. *nec tamen erant* (M.). *nec tum e.* edd. vett., B. — *nec attactus* (W.)? — *drachmum* (W.). *dracchum* M. *drachnum* Bücheler., B.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Ἑρμούπολης

qui cum Bibulo sunt, certiore me numquam fecisti, quam valde Bibuli voluntas a me sine causa abhorreret; permulti enim ad me detulerunt, quum magnus Antiochiae metus esset et magna spes in me atque in exercitu meo, solitum dicere quidvis se perpeti malle quam videri eguisse auxilio meo, quod ego officio quaestorio te adductum reticere de praetore tuo non moleste ferebam, quamquam, quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, quum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me litteram numquam misit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere: tantum de auguratu filii sui scripsit ad me; in quo ego, misericordia commotus et quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humanissime scriberem. Ille si [†]omnis est malevolus — quod numquam 7 existimavi —, minus offendor in me; sin autem a me est alienior, nihil tibi meae litterae proderunt: nam, ad senatum quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit: se ait curasse, ut cum quaestu populi pecunia permutaretur; quod autem meum erat proprium, ut alariis Transpadanis uti negarem, id etiam se populo remisisse scribit; quod vero illius erat solius, id mecum communicat: „equitibus auxiliariis“, inquit, „quum amplius frumenti postularem“; illud vero pusilli animi et ipsa malevolentia ieiuni atque inanis, quod Ariobarzanem, quia senatus per me regem appellavit mihiq[ue] commendavit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati; sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi, quas quum acceperis, facies, quod voles.

Ep. 17, 6. *solitum dicere* (M.). s. cum d. B. 7. si [†]omnis (W.). si omnibus (vulgo, W.) aut si in omnes (B.). — uti negarem (M.). uti me n. L. B.

debet hominum amicissimorum diligens commendatio, sed tuae litterae de tua praesertim dignitate et de nostra coniunctione maximi sunt apud me ponderis. Mihi quaestor optatior obtingere nemo potuit: quamobrem, quaecumque a me ornamenta in te *proficisci poterunt*, proficiscentur, ut omnes intelligant a me habitam esse rationem tuae maiorumque tuorum dignitatis; sed id facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris, quod ego et mea et rei publicae et maxime tua interesse arbitror.

LIBER TERTIUS.
AD AP. CLAUDIUM PULCHRUM.

I.

Scr. Romae exeunte a. u. c. 702.

CICERO APPIO IMP. S. D.

Si ipsa res publica tibi narrare posset, quomodo i
sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses,
quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non
modo prudens, verum etiam, quod iuvet, curiosus;
quapropter ille tibi omnia explanabit, id enim mihi
et ad brevitatem est aptius et ad reliquas res pro-
videntius. De mea autem benevolentia erga te,
etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen vi-
dentur etiam aliquae meae partes: sic enim tibi
persuade, carissimum te mihi esse quum propter
multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuae,
tum quod ex tuis litteris et ex multorum sermoni-
bus intelligo omnia, quae a me profecta sunt in
te, tibi accidisse gratissima; quod quum ita sit, per-
ficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua
caruimus intermissa nostra consuetudine, et gratia
et crebritate et magnitudine officiorum meorum
sarciam, idque me, quoniam tu ita vis, puto non
invita Minerva esse facturum, quam quidem ego,
si forte de tuis sumpsero, non solum Παλλάδα, sed
etiam Ἀπιδάδα nominabo. Cilix, libertus tuus, 2
antea mihi minus fuit notus; sed, ut mihi reddidit
a te litteras plenas et amoris et officii, mirifice ipse

suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum
 tuarum: iucunda mihi eius oratio fuit, quum de
 animo tuo, de sermonibus, quos de me haberes
 quotidie, mihi narraret; quid quaeris? biduo factus
 est mihi familiaris, ita tamen, ut Phanium valde
 sim desideraturus, quem quum Romam remittes,
 quod, ut putabamus, celeriter eras factururus, omni-
 bus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles,
 3 mandata des velim. L. Valerium iureconsultum
 valde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iure
 consultus, melius enim ei cavere volo, quam ipse
 aliis solet. Valde hominem diligo: est ex meis do-
 mesticis atque intimis familiaribus. Omnino tibi
 agit gratias, sed idem scribit meas litteras maxi-
 mum apud te pondus habituras: id eum ne fallat,
 etiam atque etiam rogo.

II.

Scr. Romae ineunte a. u. c. 703 (ante Non. Martias).

M. CICERO PROCOS. S. D. APPIO PULCHRO IMP.

1 Quum et contra voluntatem meam et praeter
 opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in pro-
 vinciam proficisci necesse esset, in multis et variis
 molestiis cogitationibusque meis haec una conso-
 latio occurrebat, quod neque tibi amicius, quam
 ego sum, quisquam posset succedere neque ego ab
 ullo provinciam accipere, qui mallet eam quam
 maxime mihi aptam explicatamque tradere; quod
 si tu quoque eandem de mea voluntate erga te
 spem habes, ea te profecto numquam fallit. A te
 maximo opere pro nostra summa coniunctione tua-
 que singulari humanitate etiam atque etiam quaeso
 et peto, ut, quibuscumque rebus poteris — poteris
 autem plurimis —, prospicias et consulas rationibus

Ep. 1, 3. *fallat, etiam* (M.). *f., te e.* (Crat., B.)?

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

meis. Vides ex senatus consulto provinciam esse habendam: si eam, quod eius facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris, facilius erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est: ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret aut id fieri nostra amicitia pateretur aut res verba desideraret ac non pro se ipsa loqueretur: hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis provisum a te esse intellexero, magnam te ex eo et perpetuam voluptatem esse capturum.

III.

Scr. Brundisii exeunte mense Maio a. u. c. 703.

M. CICERO S. D. AP. PULCHRO.

A. d. XI. Kalendas Iunias Brundisium quum venissem, Q. Fabius Virgilianus, legatus tuus, mihi praesto fuit eaque me ex tuis mandatis monuit, quae non mihi, ad quem pertinebant, sed universo senatui venerant in mentem, praesidio firmiore opus esse ad istam provinciam; censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis et Bibuli legionibus scriberetur: id quum Sulpicius consul pas- surum se negaret, multa nos quidem questi sumus, sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit, itaque fecimus. Nunc, quod a te petii litteris iis, quas Romae tabellariis tuis dedi, velim tibi curae sit, ut, quae successorì coniunctissimo et amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, ut ea pro nostra consociatissima voluntate cura ac diligentia tua

Ep. 2, 2. *quod eius f.* (MB.). *quoad e. f.* (edd. vett.)?
— *magnam te ex* (M.). *m. me ex* Müller, B.

complectare, ut omnes intelligant nec me benevolentiori cuiquam succedere nec te amicio-
 2 provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos; sed mihi Fabius idem demonstravit te id cogitasse facere, sed, quum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse: id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minime imminueris; qua de re senatus consulta quae facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, approbabo, sed te quoque confido ea facturum, quae mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pomptinum, legatum meum, Brundisii exspectabam eumque ante Kalendas Iunias Brundisium venturum arbitrabar; qui quum venerit, quae primum navigandi nobis facultas data erit, utemur.

IV.

Ser. Brundisii Nonis Iuniis a. u. c. 703.

M. CICERO S. D. AP. PULCHRO.

- 1 Pridie Nonas Iunias, quum essem Brundisii, litteras tuas accepi, quibus erat scriptum te L. Claudio mandasse, quae illum mecum loqui velles: eum sane exspectabam, ut ea, quae a te afferret, quam primum cognoscerem. Meum studium erga te et officium, tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero quam mihi existimationem et dignitatem carissimam esse. Mihi et Q. Fabius Virgilianus et C. Flaccus L. f. et dili-

Ep. 3, 2. *consulta quae* (W.). c., q. vulgo. — *Brundisium* (M.). [*Brundisium*] Kleyn., B.

gentissime M. Octavius Cn. f. demonstravit me a te plurimi fieri; quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum suavissimum misisti. Mea in te omnia summae necessitudinis officia constabunt; nam quum te ipsum, ex quo tempore tu me diligere coepisti, quotidie pluris feci, tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorum — duo enim duarum aetatum plurimi facio, Cn. Pompeium, filiae tuae socerum, et M. Brutum, generum tuum — collegiique coniunctio, praesertim tam honorifice a te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed et, si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura et ipse operam dabo te ut quam primum videam. Quod scribis tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, est gratum.

V.

Ser. Trallibus a. d. VI. Kal. Sext. a. u. c. 703.

M. CICERO S. D. AP. PULCHRO.

Tralles veni a. d. VI. Kal. Sext. Ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum litteris mandatisque tuis; quo quidem hominem neminem potuisti nec mihi amiciorum nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quae scire volebam, aptiorem prudentioremve mittere; ego autem et tuas litteras legi libenter et audiavi Lucilium diligenter. Nunc, quoniam et tu ita sentis — scribis enim, quae de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi tibi iucunda fuerint, tamen, quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te

Ep. 4, 2. *omnia summae nec.* (Man.). *o. summa nec.* M., vulgo. — *tuorum* — *duo* ... *tuum* — *collegiique* (W.). *t.:* *duo* ... *t.*; *conl.* B. — *dabo te* (W.). *d.*, *te* vulgo. Ep. 5, 1. *homine neminem* (W.)?

putasse — et re vera confirmata amicitia et perspecta fide commemoratio officiorum supervacanea est, eam partem orationis praetermittam; tibi tamen agam, ut debeo, gratias, animadverti enim et didici ex tuis litteris te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres praestitueresque et praeparares quodammodo omnia, quo mea ratio faciliior² et solutior esse posset. Hoc tuum officium quum mihi gratissimum esse dicam, sequitur illud, ut te existimare velim mihi magnae curae fore atque esse iam, primum ut ipse tu tuique omnes, deinde ut etiam reliqui scire possint me tibi esse amicissimum; quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis nos hoc animo esse quam non intelligere videntur; sed profecto intelligent, neque enim obscuris personis nec parvis in causis res agetur. Sed haec fieri melius quam dici aut scribi³ volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia, ea res sic se habet: Brundisii quum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem me libenter ad eam partem provinciae primum esse venturum, quo te maxime velle arbitraretur; tunc mihi ille dixit, quod classe tu velles decedere, per fore accommodatum tibi, si ad illam maritimam partem provinciae navibus accessissem; dixi me esse facturum, itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Coreyrae dixisset minime id esse faciendum; te Laodiceae fore ad meum adventum: erat id mihi multo brevius multoque commodius, quum praesertim te ita malle arbitrarer;⁴ tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillime statues; ego tibi meum consilium

Ep. 5, 1. *s. est, eam* (vulgo). *s. est —, eam* B. 3. *sic se habet* (Graev.). *sic sic h.* M1. *sic si h.* M2. *sic h.* V., B. — *tum mihi ille* (W.)? 3. et 4. *Laodiceae* (vulgo). *Laodiceas* MB.

exponam: pr. Kalendas Sextiles puto me Laodiceae fore; perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor; deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter Idus Sextiles putem me ad Iconium fore. Sed, si quid nunc me fallit in scribendo — procul enim aberam ab re ipsa et a locis —, simul ac progredi coepero, quam celerrime potero et quam creberrimis litteris faciam ut tibi nota sit omnis ratio dierum atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam nec debeo; sed, quod commodo tuo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, *ut te videam ante*, quam decedas: quam facultatem si quis casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt non secus ac si te vidissem; tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per litteras, quam desperaro coram me tecum agere posse. Quod te a Scaevola petisse dicis, ut, dum 5 tu abesses, ante adventum meum provinciae praeesset, eum ego Ephesi vidi fuitque mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum, nec ex eo quidquam audiui, quod sibi a te mandatum diceret. Ac sane vellem potuisset obsequi voluntati tuae; non enim arbitror noluisse.

VI.

Scr. in castris ad Iconium pr. Kal. Sept. a. n. c. 703.

M. CICERO S. D. AP. PULCHRO.

Quum meum factum cum tuo comparo, etsi non 1 magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda quam tibi, tamen multo magis meo facto delector quam tuo. Ego enim Brundisii quaesivi ex Phania, cuius mihi videbar et fidelitatem erga te perspexisse et

Ep. 5, 4. *celerrime* (Pal. 5). *celerrimis* M. *celerrimis nuntiis* (Klotz.)?

Διηρώσας Κενυρίαν Βιβλῆσθῆσιν Βέρωνας

- nosse locum, quem apud te is teneret, quam in partem provinciae maxime putaret te velle ut in succedendo primum venirem; quum ille mihi respondisset nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidam navigassem, etsi minus dignitatis habebat ille adventus et ad multas res mihi minus erat
- 2 aptus, tamen ita me dixi esse facturum. Idem ego, quum L. Clodium Corcyrae convenissem, hominem ita tibi coniunctum, ut mihi, cum illo quum loquerer, tecum loqui viderer, dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum venirem; tunc ille, mihi quum gratias egisset, magno opere a me petivit, ut Laodiceam protinus irem; te in prima provincia velle esse, ut quam primum decederes; quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse — quod quidem erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romae acceperam, ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere —; respondi Clodio me ita esse facturum ac multo quidem libentius, quam si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniae: itaque et consilium mutavi et ad te statim mea manu scriptas litteras misi, quas quidem ex tuis litteris intellexi satis mature ad te esse perlatas.
- 3 Hoc ego meo facto valde delector, nihil enim potuit fieri amantius; considera nunc vicissim tuum: non modo ibi non fuisti, ubi me quam primum videre posses, sed eo discessisti, quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, Cornelia constituti essent, ut tuum factum iis, qui, quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis, ut levissime dicam, et

Ep. 6, 2. *tum ille, mihi (W.)? — fuisse — quod ... decedere —; resp. (W.). f.: quod ... decedere. resp. vulgo. 3. ignorant (V.). ignorant MB. levissime (M.). lenissime Mart.-L., B.*

fugientis congressum, meum vero coniunctissimi et amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen, antequam in provinciam veni, redditae sunt a te litterae, quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas, quum interea, credo equidem, malevoli homines — late enim patet hoc vitium et est in multis —, sed tamen probabilem materiem nacti sermonis ignari meae constantiae conabantur alienare a te voluntatem meam, qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent, quum posses iam suspicari tibi esse successum, quae ne ab iis quidem fieri solerent, qui brevi tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non movebar, quin etiam, credas mihi velim, si quid tu ageres, levare me putabam molestia et ex annua provincia, quae mihi longa videretur, prope iam undecim mensum provinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mensis labor detractus esset: illud, vere dicam, me movet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quae sint plenissimae, nec me scire ubi sint; molestissime autem fero, quod, te ubi visurus sim, nescio, eoque ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum expectabam, quum interea ne litteras quidem ullas accepi, quae me docerent, quid ageres aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem mihi in primis probatum, D. Antonium, praefectum evocatorum, misi ad te, cui, si tibi videretur, cohortes traderes, ut, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotii gerere possem; in quo, tuo consilio ut me sperarem esse usurum, et amicitia nostra et litterae tuae fecerant, quod ne nunc quidem despero; sed plane, quando aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne

- 6 suspicari quidem possum. Ego, ut me tibi amicissimum esse et aequi et iniqui intelligant, curabo: de tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse; id si correxeris, mihi valde gratum erit. Et, ut habere rationem possis, quo loco me salva lege Cornelia convenias, ego in provinciam veni pridie Kalendas Sextiles, iter in Ciliciam facio per Cappadociam, castra movi ab Iconio pridie Kalendas Septembres. Nunc tu et ex diebus et ex ratione itineris, si putabis me esse convenientum, constitues, quo loco id commodissime fieri possit et quo die.

VII.

Ser. Laodiceae circiter Id. Februarias a. u. c. 704.

M. CICERO S. D. AP. PULCHRO.

- 1 Pluribus verbis ad te scribam, quum plus offi-
nactus ero: haec scripsi subito, quum Bruti pueri
Laodiceae me convenissent et se Romam properare
dixissent; itaque nullas iis praeterquam ad te et
2 ad Brutum dedi litteras. Legati Appiani mihi vo-
lumen a te plenum querelae iniquissimae reddide-
runt, quod eorum aedificationem litteris meis impe-
dissem; eadem autem epistola petebas, ut eos quam
primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem
aedificandi liberarem, et simul peracute querebare,
quod eos tributa exigere vetarem, priusquam ego re
cognita permissem; genus enim quoddam fuisse im-
pediendi, quum ego cognoscere non *possem*, nisi quum
3 ad hiemem me ex Cilicia recepissem. Ad omnia
accipe et cognosce aequitatem expostulationis tuae:
primum, quum ad me aditum esset ab iis, qui di-
cerent a se intolerabilia tributa exigi, quid habuit

Ep. 6, 6. *curabo: tu de tuo (W.)? c.: de tuo MB.*
Ep. 7, 1. *Laodiceae (edd. vett.). Laod. MB.*

iniquitatis me scribere, ne facerent, antequam ego rem causamque cognossem? Non poteram, credo, ante hiemem; sic enim scribis: quasi vero ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. „Tam longe?“ inquis. Quid? quum dabis iis litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem aedificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt ridicule; quas enim litteras afferebant, ut opus aestate facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito et multo plures esse, qui de tributis recusent, quam qui exigi velint, et me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis hactenus. A Pausania, Lentuli liberto, 4 accenso meo, audiui, quum diceret te secum esse questum, quod tibi obviam non prodidissem. Scilicet contempsi te, nec potest fieri me quidquam superbius! quum puer tuus ad me secunda fere vigilia venisset isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset, incertumque, utra via, quum essent duae, altera * Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam, praefectum fabrum meum, tibi obviam misi. Mandavi utrique eorum, ut ante ad me $\dagger$ excurrerent, ut tibi obviam prodire possem: currens Lepta venit mihi^{que} nuntiavit te iam castra praetergressum esse; confestim Iconium veni; cetera iam tibi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem, primum Ap. Claudio, deinde imperatori, deinde more maiorum, deinde, quod caput est, amico? *qui* in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus et dignitas postulat. Sed 5 haec hactenus: illud idem Pausania dicebat te dixisse: „quid? Appius Lentulo, Lentulus Ampio

Ep. 7, 3. illos, ac non (W.)? 4. altera * Varronem (W.). a. M. Varr. (W.)? a. Varr. M., vulgo. — me $\dagger$ excurrerent (W.). me curr. (W.) aut me recurr. (Ern.).

processit obviam, Cicero Appio noluit? Quaesio, etiamne tu has ineptias, homo mea sententia summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu, addo urbanitatem, quae est virtus, ut Stoici rectissime putant? ullam Appietatem aut Lentulitatem valere apud me plus quam ornamenta virtutis existimas? Quum ea consecutus nondum eram, quae sunt hominum opinionibus amplissima, tamen ista vestra nomina numquam sum admiratus; viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar: postea vero quam ita et cepi et gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem neque ad gloriam acquirendum putarem, superiorem quidem numquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Nec mehercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui umquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono: tu si aliter existimas, nihil errabis, si paullo diligentius, ut, quid sit εὐγένεια, quid sit nobilitas, intelligas, Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis.

6 Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amicissimum existimes velim: profecto omnibus officiis meis efficiam, ut ita esse vere possis indicare. Tu autem si id agis, ut minus mea causa, dum ego absim, debere videaris, quam ego tua laborarim, libero te ista cura:

— — πᾶρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι,
οἳ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεὺς.

Si autem natura es φιλαίτιος, illud non perficies quo minus tua causa velim, hoc assequere, ut, quam in partem tu accipias, minus laborem. Haec ad te scripsi liberius fretus conscientia officii mei benevolentiaeque, quam a me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conservabo.

Ep. 7, 5. putant? ullam (W.). p.; — ullam B. — quid de his r. (W.)? 6. absim (M.). absum N., B.

VIII.

Ser. in castris in agro Mopsuestiae a. d. VIII. Idus Octobres
a. u. c. 703.

M. CICERO S. D. AP. PULCHRO.

Etsi, quantum ex tuis litteris intelligere potui, 1
videbam te hanc epistolam, quum ad urbem esses,
esse lecturum refrigerato iam levissimo sermone
hominum provincialium, tamen, quum tu tam multis
verbis ad me de improborum oratione scripsisses,
faciendum mihi putavi, ut tuis litteris brevi respon-
derem. Sed prima duo capita epistolae tuae tacita 2
mihi quodammodo relinquenda sunt; nihil enim
habent, quod definitum sit aut certum, nisi me
vultu et taciturnitate significasse tibi non esse ami-
cum, idque pro tribunali, quum aliquid ageretur,
et nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc to-
tum nihil esse possum intelligere; sed, quum sit
nihil, ne qui dicatur quidem intelligo: illud quidem
scio, meos multos et illustres et ex superiore et ex
aequo loco sermones habitos cum tua summa laude
et cum magna significatione nostrae familiaritatis
ad te vere potuisse deferri. Nam, quod ad legatos
attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius aut
instius, quam ut sumptus egentissimarum civitatum
minuerem sine ulla imminutione dignitatis tuae,
praesertim ipsis civitatibus postulantibus? nam mihi
totum genus legationum tuo nomine proficiscentium
notum non erat. Apameae quum essem, multarum
civitatum principes ad me detulerunt sumptus de-
cerni legatis nimis magnos, quum solvendo civitates
non essent. Hic ego multa simul cogitavi. Primum 3

Ep. 8, 2. *qui dicatur* (W.). *quid d. M.*, vulgo. —
magna sign. (Crat.). *m. sollicitudine* (soll. ex parte eraso)
sign. M. *m. [sollicitudine]* s. B.

te, hominem non solum sapientem, verum etiam, ut nunc loquimur, urbanum, non arbitraber genere isto legationum delectari, idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse: primum Ap. Claudium senatui populoque Romano non Midacensium testimonio — in ea enim civitate mentio facta est —, sed sua sponte esse laudatum; deinde me ita vidisse accidere multis, ut eorum causa legationes Romam venirent, sed iis legationibus non meminisse [me] ullum tempus laudandi aut locum dari; studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent, consilium totum videri minime necessarium; si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si qui suo sumptu functus esset officio, concessurum, si legitimo, non permissurum, si infinito. Quid in me reprehendi potest? nisi quod addis visum esse quibusdam edictum meum quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Iam non tam mihi videntur iniuriam facere ii, qui haec disputant, quam si cuius aures ad hanc disputationem patent. Romae composui edictum; nihil addidi, nisi quod, publicani me rogarunt, quum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum: quo in capite sunt quaedam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magno opere delector; hoc vero, ex quo suspicio nata est me exquisisse aliquid, in quo te offenderem, tralaticium est. Neque enim eram tam desipiens, ut privatae rei causa legari putarem, qui, et tibi non privato

Ep. 8, 3. *sed iis leg. (W.). sed his l. vulgo. — meminisse [me] ullum (W.). meminissem u. M. meminisse u. B. — Quid in me repr. (Or. conj.). Q. enim repr. M., B. 4. nisi quod, publicani (W.). n. quod p. vulgo. — qui, et tibi (W.). qui et t. vulgo.*

et pro re non privata sua, sed publica, non in privato, sed in publico orbis terrae consilio, id est in senatu, ut gratias agerent, mittebantur; neque, quum edixi, ne quis iniussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra et qui trans Taurum persequi non possent; nam id est maxime in tuis litteris irridendum; quid enim erat, quod me persequerentur in castra Taurumve transirent, quum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dioecesium, quae cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus legationesque convenirent? nisi forte postea coeperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum: quod certe non ita est; quum enim Laodiceae, quum Apameae, quum Synnadis, quum Philomeli, quum Iconii essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes iam istius generis legationes erant constitutae. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum aut minuendo aut remittendo decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum a me postulassent, ne in venditionem tributorum et illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum atque ostiorum inducerentur sumptus minime necessarii; ego autem, quum hoc suscepissem non solum iustitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseris perditas civitates et perditas maxime per magistratus suos, non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, si istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere; si autem hoc genere delectaris, ut, quae tibi in mentem veniant, aliis attribuas, genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego, si in provincia de tua fama detrudere

- umquam cogitasset, non *ad* generum tuum * *neque ad* libertum Brundisii neque ad praefectum fabrum Coreyrae, quem in locum me venire velles, rettulissem. Quare potes doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda praeclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: „disputabant; ego contra disserebam: dicebant; ego 6 negabam“. An mihi de te nihil esse dictum umquam putas? ne hoc quidem, quod, quum me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quod iisdem diebus meus conventus erat Apameae, Synnadae, Philomeli, tuus Tarsi? Non dicam plura, ne, in quo te obiurgem, id ipsum videar imitari: illud dicam, ut sentio: si ista, quae alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa culpa est; sin autem alii tecum haec loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est. Mea ratio in tota amicitia nostra constans et gravis reperietur; quod si qui me astutiores fingit, quid potest esse calidius quam, quum te absentem semper defenderim, quum praesertim mihi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque a te absens defendendus essem, nunc committere, ut tu iure optimo me absentem deserere possis?
- 7 Unum genus excipio sermonis, in quo persaepe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici, si aut legatorum tuorum cuiquam aut praefectorum aut tribunorum militum male dicitur: quod tamen ipsum non meherecule adhuc accidit, me audiente ut aut gravius diceretur aut in plures, quam mecum Coreyrae Clodius est locutus, quum in eo genere maxime quereretur te aliorum improbitate minus felicem,

Ep. 8, 5. *cogit., non ad generum tuum * neque ad libertum* (Vict.). *Excidit aut Romae* (V.) *aut Tarenti* (Bengel).
 † c., *non gen. t. libertum* MB. 6. *Synnadae* (M2). *Synnade* M1, B. — *calidius* (Sch.). *callidius* M, vulgo. 7. *accidit, me audiente ut* (W.). *accidit me a., ut vulgo.* — *diceretur aut liberius, quam* (W.)?

fuisse. Hos ego sermones, quod et multi sunt et tuam existimationem, ut ego sentio, non offendunt, laccessivi numquam, sed non valde repressi. Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse, non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam, simulque non de me is peius quam de te existimat; sin autem quem mea instituta in provincia non delectant et quadam dissimilitudine institutorum meorum ac tuorum laedi se putat, quum uterque nostrum recte fecerit, sed non idem uterque secutus sit, hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in 8 provincia patuit: nostra si angustior est — etsi de tua proluxa beneficaque natura limavit aliquid posterior annus propter quandam tristitiam temporum —, non debent mirari homines, quum et natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior et temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiore fecisti, quum 9 per se mihi gratum fuit, tum quod significasti tibi omnia mea mandata curae fore; in quibus unum illud te praecipue rogo ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat aut temporis, Hortensiumque, nostrum collegam et familiarem, roges, ut, si umquam mea causa quidquam aut sensit aut fecit, de hac quoque sententia bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus 10 quod scire vis, Tarso Nonis Octobribus ad Amanum versus profecti sumus; haec scripsi postridie eius diei, quum castra haberem in agro Mopsuestiae. Si quid egero, scribam ad te, neque domum umquam ad me litteras mittam, quin adiungam

Ep. 8, 8. *movear, me . . . mihi. De (W.). movear: me . . . mihi. De B. (ita, ut me . . . mihi ait verum nescio qui.)* 10. *ad Amanum (W.). Amanum vulgo.*

eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quaeris, fuisse nullos puto; Arabes qui fuerunt admixto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse; hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam saepissime et de tuis rebus scribas et de meis et de omni rei publicae statu, de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis litteris cognovi Pompeium nostrum in Hispaniam iturum.

IX.

Scr. Laodiceae mense Februario (inter Idus et VI. Kal. Mart.)
a. u. c. 704.

M. CICERO AP. PULCHRO S.

- 1 Vix tandem legi litteras dignas Ap. Claudio, plenas humanitatis, officii, diligentiae. Aspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit: nam, quas ex itinere, antequam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum aedificatione impedita, legi perinvitus; itaque conscientia meae constantis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus. Iis vero litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, cognovi intellexique in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent, ad urbem vero ut accesseris vel potius ut primum tuos videris, cognosse te ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te observantia et constantia fuissim. Itaque quanti illud me aestimare putas, quod est in tuis litteris scriptum, si quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum! tu vero facile facies; nihil est enim, quod studio et bene-
 - 2 volentia vel amore potius effici non possit. Ego, etsi et ipse ita iudicabam et fiebam crebro a meis per litteras certior, tamen maximam laetitiam cepi
- Δημόσιο Κεντρικῇ Βιβλιοθήκῃ Βέροιας

ex tuis litteris de spe minime dubia et plane explorata triumphī tui, neque vero ob eam causam, quo ipse facilius consequeretur — nam id quidem *Επινούθειον* est —, sed mehercule, quod tua dignitas atque amplitudo mihi est ipsa cara per se: quare, quoniam plures tu habes quam ceteri, quos scias in hanc provinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, si quid velis, gratissimum mihi feceris, si ad me, simulatque adeptus eris, quod et tu confidis et ego opto, litteras miseris. Longi subsellii, ut noster Pompeius appellat, iudicatio et mora si quem tibi item unum alterumve diem abstulerit — quid enim potest amplius? —, tua tamen dignitas suum locum obtinebit; sed, si me diligis, si a me diligī vis, ad me litteras, ut quam primum laetitia afficiar, mittito. Et velim, reliquum quod est pro-³ missi ac muneris tui, mihi persolvas: quum ipsam cognitionem iuris augurii consequi cupio, tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me muneribusque delector. Quod autem a me tale quiddam desideras, sane mihi considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere; nam profecto non est meum, qui in scribendo, ut soles admirari, tantum industriae ponam, committere, ut negligens in scribendo fuisse videar, praesertim quum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. Verum haec videbimus: illud, quod⁴ polliceris, velim pro tua fide diligentiaque et pro nostra non instituta, sed iam inveterata amicitia cures et enitare, ut supplicatio nobis quam honorificentissime quam primumque decernatur. Omnino serius misi litteras, quam vellem, in quo quum difficultas navigandi fuit odiosa, tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas litteras; sed

Ep. 9, 3. *negl. in scribendo* (edd. vett.). n. scr. M
 n. [scr.] B. 4. *hoc videbimus?*

id feci adductus auctoritate et consilio tuo, idque a me recte factum puto, quod non statim, ut appellatus imperator sim, sed aliis rebus additis aestivisque confectis litteras miserim. Haec igitur tibi erunt curae, quemadmodum ostendis, meque totum et mea et meos commendatos habebis.

X.

Ser. Laodiceae mense Maio (inter Kal. et Nonas) a. u. c. 704.

M. CICERO AP. PULCHRO S.

- 1 Quum est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facerent, etsi graviter primo nuntio commotus sum, quod nihil tam praeter opinionem meam accidere potuit, tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima videbantur, quod et in te ipso maximam spem et in tuis magnam habebam multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore; illud plane moleste tui, quod certissimum et iustissimum triumphum hoc invidorum consilio esse tibi ereptum videbam: quod tu si tanti facies, quanti ego semper iudicavi faciendum esse, facies sapienter et ages victor ex inimicorum dolore triumphum iustissimum; ego enim plane video fore nervis, opibus, sapientia tua, vehementer ut inimicos tuos poeniteat intemperantiae suae. De me tibi sic contestans omnes deos promitto atque confirmo, me pro tua dignitate — malo enim *ita* dicere, quam pro salute — in hac provincia, cui tu prae-fuisti, rogando deprecatoris, laborando propinqui, auctoritate cari hominis, ut spero, apud civitates, gravitate imperatoris suscepturum officia atque partes. Omnia volo a me et postules et exspectes:
- 2 vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves mihi a te litteras reddidit, quae mihi tamen nimis longae visae sunt, iniuriam enim mihi

fieri putabam, quum rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti te, quanti Pompeium, quem unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti Brutum facerem — quamquam in consuetudine quotidiana perspexisti, sicuti perspicies —; sed, quoniam accidit, si quid a me praetermissum erit, commissum facinus et admissum dedecus confitebor. Pomptinus, qui a te tractatus³ est praestanti ac singulari fide, cuius tui beneficii sum ego testis, praestat tibi memoriam benevolentiamque, quam debet: qui quum maximis suis rebus coactus a me invitissimo decessisset, tamen, ut vidit interesse tua, conscendens iam navem Epheso Laodiceam revertit. Talia te quum studia videam habiturum esse innumerabilia, plane dubitare non possum, quin tibi amplitudo ista sollicitudo futura sit; si vero effeceris, ut censor creere, et si ita gesseris censuram, ut et debes et potes, non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te praesidio futurum. Illud pugna et enitere, ne quid nobis temporis prorogetur, ut, quum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te benevolentiam navare possimus. Quae de hominum atque⁴ ordinum omnium erga te studiis scribis ad me, minime mihi miranda et maxime iucunda acciderunt, eademque ad me perscripta sunt a familiaribus meis: itaque capio magnam voluptatem, quum tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiam iucunda est, ea tribui, quae debeantur, tum vero remanere etiam nunc in civitate nostra studia prope omnium consensu erga fortes et industrios viros, quae mihi ipsi una semper tributa merces est laborum et vigiliarum mearum; illud vero mihi⁵

Ep. 10, 2. *facerem — quamquam . . . perspexisti, s. p. —; sed (W.). f.; q. . . perspexistisses, s. perspicies: sed M., vulgo.* 3. *censor creere (W.). c. creeris L. censores creentur M., vulgo.*

Cicero's orig. L.

permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cuius ego salutem duobus capitibus iudiciis summa contentione defendi, ut tuis inimiciis suscipiendis oblivisceretur patroni omnium fortunarum ac rationum suarum, praesertim quum tu omnibus vel ornamentis vel praesidiis redundares, *ipsi*, ut levissime dicam, multa deessent. Cuius sermo stultus et puerilis erat iam ante ad me a M. Caelio, familiari nostro, perscriptus; de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem coniunctionem diremissem, quam novam conciliassem; neque enim de meo erga te studio dubitare debes, neque id est obscurum cuiquam in provincia nec Romae fuit. Sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quaedam et dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus, quod tibi obsesset, facere, si clam, magis aperte inimicus esse? Quod si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos haec conferunt, tamen ea stultitia certe non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, nimirum ex Epicteto, qui dicerent nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi quam censi sumptus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos, atque in eo ipso me non perseverasse testes sunt rationes civitatum, in quibus, quantum quaeque voluit, legatis tuis datum induxit;

Ep. 10, 5. *salutem in d.* (W.)? — *levissime* (M.). *lenissime* Mart.-L., B. 6. [*nimirum ex Epicteto*] (edd. vet.)? — *in quas, quantum* (W.)?

te autem quibus mendaciis homines levissimi one- 7
 rarunt! non modo sublato sumptus, sed etiam a
 procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, re-
 petitos et ablato, eamque causam multis omnino
 non eundi fuisse. Quererer tecum atque expostu-
 larem, ni, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc tuo
 tempore quam accusare te malletm idque putarem
 esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris;
 de me, quamobrem non debueris credere, pauca
 dicam: nam, si me virum bonum, si dignum his
 studiis eaque doctrina, cui me a pueritia dedi, si
 satis magni animi, non minimi consilii in maximis
 rebus perspectum habes, nihil in me non modo
 perfidiosum et insidiosum et fallax in amicitia, sed
 ne humile quidem aut ieunum debes agnoscere;
 sin autem me astutum et occultum libet fingere, 8
 quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturam
 possit quam aut florentissimi hominis aspernari be-
 nevolentiam aut eius existimationem oppugnare in
 provincia, cuius laudem domi defenderis, aut in ea
 re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis,
 aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum
 odium apertissimum sit, ad nocendum levissimum?
 Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis
 essem, quum te ex fratre meo ne tunc quidem,
 quum tibi prope necesse esset eas agere partes,
 inimicum mihi fuisse cognossem? Quum vero re-
 ditum nostrum in gratiam uterque expetisset, quid
 in consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me
 aut facere aut sentire voluisses? quid mihi man-
 dasti, quum te Puteolos prosequerer, in quo non
 expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod 9
 si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem
 referre, quid mihi tandem erat utilius, quid com-
 modis meis aptius, quam hominis nobilissimi atque

honoratissimi coniunctio, cuius opes ingenium, liberi affines propinqui mihi magno vel ornamento vel praesidio esse possent? quae tamen ego omnia in expetenda amicitia tua non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. Quid? illa vincula, quibus quidem libentissime astringor, quanta sunt! studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitae atque victus, sermonis societas, litterae interiores. Atque haec domestica: quid illa tandem popularia? reditus illustris in gratiam, in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspitione perfidiae, amplissimi sacerdotii collegium, in quo non modo amicitiam violari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimi-

10 cus. Quae ut omittam tam multa atque tanta, quis umquam tanti quemquam fecit aut facere potuit aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium, socerum tuae filiae? Etenim, si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memet ipsum mihi per illum restitutum puto; si consuetudinis iucunditas, quae fuit umquam amicitia consularium in nostra civitate coniunctior? si illa amoris atque officii signa, quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu, quum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatum esse voluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone adversante interdum actionibus suis? quo studio providit, ne quae me illius temporis invidia attingeret, quum me consilio, quum auctoritate, quum armis denique texit suis? Quibus quidem temporibus haec in eo gravitas, haec

Ep. 10, 10. *ornatum esse voluit* (Or. conj.). *ornatissimum* v. M. *ornatum* v. Crat., B. — *Milone adversante* (Vict.). M., *adversantem* MB.

ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΒΕΡΟΛΙΑΣ

animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum malevolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius quum sit gener tuus quumque praeter hanc coniunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompeio carus quamque iucundus, intelligam, quo tandem animo in te esse debeo? quum praesertim eas ad me litteras is miserit, quibus, etiamsi tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen totumque me ad eius viri ita de me meriti voluntatem nutumque converterem. Sed haec haecenus; pluribus enim etiam fortasse 11 verbis, quam necesse fuit, scripta sunt: nunc ea, quae a me profecta quaeque instituta sunt, cognosce. ----- atque haec agimus et agemus magis pro dignitate quam pro periculo tuo; te enim, ut spero, propediem censorem audiemus, cuius magistratus officia, quae sunt maximi animi summique consilii, tibi diligentius et accuratius quam haec, quae nos de te agimus, cogitanda esse censeo.

XI.

Scr. in castris ad Pyramum mense Iunio (post Nonas)
a. u. c. 704.

M. CICERO AP. PULCHRO, ut spero, CENSORI S. D.

Quum essem in castris ad fluvium Pyramum, 1 redditae mihi sunt uno tempore a te epistolae duae, quas ad me Q. Servilius Tarso miserat: earum in altera dies erat ascriptus Nonarum Aprilium; in altera, quae mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius, in qua scribis ad me de absolute maiestatis. De qua etsi

Ep. 10, 11. *profecta* (M.), *perf.* B. Ep. 11, 1. *ascriptus* (Baisteri conj.). *adscripta* MB.

- permulto ante certior factus eram litteris, nuntiis, fama denique ipsa — nihil enim fuit clarius, non quo quisquam aliter putasset, sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nuntiari solet —, tamen eadem illa laetiora fecerunt mihi tuae litterae, non solum quia planius loquebantur et uberius quam vulgi sermo, sed etiam quia magis videbar tibi gratulari, quum de te ex te ipso audiebam.
2. Complexus igitur sum cogitatione te absentem; epistolam vero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum; quae enim a cuncto populo, a senatu, a iudicibus ingenio, industriae, virtuti tribuuntur, quia mihi ipse assentor fortasse, quum ea esse in me fingo, mihi quoque ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitum tui iudicii exstitisse, sed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. „De ambitu vero, quid interest“, inquires, „an de maiestate?“ ad rem nihil; alteram enim non attigisti, alteram auxisti; verumtamen ea est maiestas, ut Sulla voluit, ut in quemvis impune declamari liceret, ambitus vero ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbe aut defendatur; qui enim facta aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus umquam fuit? Me miserum, qui non affuerim! quos ego risu excitassem! Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris iucundissima fuerunt: unum, quod te ab ipsa re publica defensum scribis, quae quidem etiam in summa bonorum et fortium civium copia tueri tales viros deberet, nunc vero eo magis, quod tanta penuria est in omni vel honoris vel aetatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat; alterum, quod Pompeii et Bruti

Ep. 11, 1. permulto (L.). permultum M., vulgo. 2. assentor (edd. vett.). adsentior MB. — qui enim (vulgo). quod e. M. quomodo enim (W.)? — facta aut non f. (L.). f. et non f. MB.

fidem benevolentiamque mirifice laudas: laetor virtute et officio quum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum alterius omnium saeculorum et gentium principis, alterius iam pridem iuventutis, celeriter, ut spero, civitatis. De mercenariis testibus a suis civitatibus notandis, nisi iam factum aliquid est per Flaccum, fiet a me, quum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quod 4 ad me quasi formam communium temporum et totius rei publicae misisti expressam, prudentia litterarum tuarum valde mihi est grata — video enim et pericula leviora, quam timebam, et maiora praesidia, si quidem, ut scribis, omnes vires civitatis se ad Pompeii ductum applicaverunt — tuumque simul promptum animum et alacrem perspexi ad defendendam rem publicam, mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quod in summis tuis occupationibus mihi tamen rei publica statum per te notum esse voluisti: nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium serva; ego enim, a te quum tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar, nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes expectabo. D. Tullius, cui 5 mandata ad me dedisti, non convenerat me; nec erat iam quisquam mecum tuorum praeter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, non intelligo: bis ad te scripsi me purgans diligenter, te leviter accusans in eo, quod de me cito credidisses: quod genus querelae mihi quidem videbatur esse amici; sin tibi displicet, non utar eo posthac. Sed, si, ut scribis, eae litterae non fuerunt disertae, scito meas non

Ep. 11. 4. *grata — video . . . applicaverunt —, tuumque* (W.) *g.; video . . . appl., t. B. — praesidia, quam sperabam, si (L.)?* 5. *te leviter* (M.). *te leniter* B.

fuisse; ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat, sic tu — libet enim mihi iocari —, quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale et in censura — si iam es censor, ut spero — de proavo multum cogitato tuo.

XII.

Scr. Sidae a. d. III. Nonas Sextiles a. u. c. 704.

M. CICERO AP. PULCHRO S.

- 1 Gratulabor tibi prius — ita enim rerum ordo postulat —, deinde ad me convertar. Ego vero vehementer gratulor de iudicio ambitus, neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum esse te, sed illud, quod, quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es quoque plura virtutis, †industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum atque morum negotium; nihil iam sum pridem admiratus
- 2 magis. De me autem, suscipe paullisper meas partes et eum te esse finge, qui sum ego: si facile inveneris, quid dicas, noli ignoscere haesitationi meae. Ego vero velim mihi Tulliaque meae, sicut tu amicissime et suavissime optas, prospere evenire ea, quæ me insciente facta sunt a meis; sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate et opto, verumtamen plus me in hac spe tua sapientia et humanitas consolatur quam opportunitas temporis: itaque, quemadmodum expediam exitum huius institutæ orationis, non

Ep. 12, 1. *virtutis*, † *industriæ* (W.). *v.*, *ingenii*, *ind.* (W.) aut *v. et ind.* (L.). *v.*, *i.* sine † B. — *magis*, *nullam* ... *auderet*: *non* ... *negotium*; *nihil* (W.). *magis n.* ... *auderet*. *Non* ... *neg.*! *Nihil* vulgo. 2. *meis*, *sed ita* ... *opto*; *verum* (M., Man.), *meis*, *et ita* ... *opto*; *v.* (W. olim. B.)?

reperio; neque enim tristius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse ominibus optimis prosequeris, neque non me tamen mordet aliquid. In quo unum non vereor, ne tu parum perspicias ea, *quae* gesta sunt, ab aliis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, quum tam longe afuturus essem, ad me ne referrent, agerent, quod probassent. In hoc autem ³ mihi illud occurrit: „quid tu igitur, si affuisses?“ rem probassem, de tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me iamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quae mihi tuenda sunt, ut te non offendam: leva me igitur hoc onere; nunquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sic habeto tamen: nisi iam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime confecissem, tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse, tamen hac mihi affinitate nuntiata non maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi et iam im- ⁴ perio annuo terminato ante d. III. Nonas Sext., quum ad Sidam navi accederem et mecum Q. Servilius esset, litterae a meis sunt redditae: dixi statim Servilio — etenim videbatur esse commotus —, ut omnia a me maiora expectaret; quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus, diligentior ad declarandam benevolentiam multo; nam, ut vetus nostra simultas antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem fecte reconciliatae gratiae darem, sic affinitas nova nunc curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur.

Ep. 12, 2. *gesta sunt* (N.). *g. sint* MB. — *quod ipsi probassent* (W.)? 4. *nova nunc curam* (Kayser). *novam curam* M. *nova curam* B.

XIII.

Scr. in Asia mense Septembri a. u. c. 704.

M. CICERO AP. PULCHRO S.

- 1 Quasi divinarem tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum, sic, quum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo; dicam tamen vere: plus, quam acceperas, reddidisti; quis enim ad me non perscripsit te non solum auctoritate, oratione, sententia tua, quibus ego a tali viro contentus eram, sed etiam opera consilio, domum veniendo conveniendis meis nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? Haec mihi ampliora multo sunt quam illa ipsa, propter quae haec laborantur; insignia enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt, talium virorum tanta studia
- 2 assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiae nostrae ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, praesertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est; nam tibi me profiteor et in re publica socium, de qua idem sentimus, et in quotidiana vita coniunctum, quam his artibus studiisque colimus. Vellem ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses, quod tamen ipsum nescio qua permotus animi divinatione non despero. Sed hoc nihil ad te; nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges, hac re novata additum potius aliquid ad meum erga te studium, quo nihil videbatur addi posse, quam quidquam esse detractum. Quum haec scribebam, censorem iam te esse sperabam: eo brevior est epistola et, ut adversus magistrum morum, modestior.

Ep. 13, 1. *auctoritate, oratione, sent.* (Gron.). *a. orationis* s. M., B. 2. *intelliges, hac* (Or.). *intelles hac* B.

LIBER QUARTUS.

AD. SER. SULPICIUM ET CETEROS.

I.

Scr. in Cumano exeunte mense Aprili a. u. c. 705.

M. CICERO S. D. SER. SULPICIO.

C. Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit te¹ ex se quaesisse, quibus in locis essem, molesteque te ferre, quod me propter valetudinem tuam, quum ad urbem accessissem, non vidisses, et hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus — sic enim est dicendum — colloqui potuissemus inter nos! profecto aliquid opis occidenti rei publicae tulissemus: cognoram enim iam absens te haec mala multo ante providentem defensorem pacis et in consulatu tuo et post consulatum fuisse; ego autem, quum consilium tuum probarem et idem ipse sentirem, nihil proficiebam, sero enim veneram, solus eram, rudis esse videbar in causa, incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc, quoniam nihil iam videmur opitulari posse rei publicae, si quid est, in quo nobismet ipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus, nemo est omnium, quicum potius mihi quam tecum communicandum putem; nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla neque doctissimorum, quos

semper coluisti, praecepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem te frustra in senatum sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne eius animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat: cui quidem ego, quum me rogaret, ut adessem in senatu, eadem omnia, quae a te de pace et de Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Res vides quomodo se habeat: orbem terrarum imperiis distributis ardere bello; urbem sine legibus, sine iudiciis, sine iure, sine fide relictam direptioni et incendiis: itaque mihi venire in mentem nihil potest non modo, quod sperem, sed vix, iam quod audeam optare; sin autem tibi, homini prudentissimo, videtur utile esse nos colloqui, quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cuius iam etiam nomen invitus audio, tamen propius accedam, Trebatioque mandavi, ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret, idque ut facias velim aut si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas, ne aut tibi exire ex urbe necesse sit aut mihi accedere. Ego tantum tibi tribuo, quantum mihi fortasse arrogo, ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

II.

Scr. in Cumano exeunte mense Aprili (a. d. III. K. Maias)
a. u. c. 705.

M. CICERO S. D. SER. SULPICIO.

- 1 A. d. III. Kal. Maias quum essem in Cumano, accepi tuas litteras, quibus lectis cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum, qui, quum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse

Ep. 1, 1. ego, quum me (V.). ego tecum me M. ego-
met cum me B.

Δημόσιον Κεντακή Βιβλιοθήκη Βερόνης

ad me non venisset, litteras tuas misisset, quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses; sed tamen, postquam tuas litteras legi, Postumia tua me convenit et Servius noster: his placuit, ut tu in Cumanum venires, quod etiam mecum ut ad te scriberem egerunt. Quod meum consilium 2 exquiris, id est tale, ut capere facilius ipse possim quam alteri dare; quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate summaque prudentia? si, quid rectissimum sit, quaerimus, perspicuum est, si, quid maxime expediat, obscurum; sin ii sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestamque sit, non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam conjunctam esse 3 cum tua, certe similis in utroque nostram, quam optime sentiremus, error fuit: nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt, qua quum ipsi Caesari nihil esset utilius, gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabamur; quantum nos fefellerit et quem in locum res deducta sit, vides. Neque solum ea perspicis, quae geruntur quaeque iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit: ergo aut probare oportet ea, quae fiunt, aut interesse, etiamsi non probes; quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem; in 4 quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae loca sequamur. Omnino quum miserior res numquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior; nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias, ut, si habes iam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit

Ep. 2, 1. *venisset, litteras* (M.). v., *sed l. Or. conj.*, B
3. *quorum altera* (M.). *quarum a. N.*, B.

coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est, quod mecum communicare velis, ego te exspectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias, sicut intellexi et Servio et Postumiae placere. Vale.

III.

Ser. Romae exeunte mense Septembri a. n. c. 708.

M. CICERO S. D. SER. SULPICIO.

- 1 Vehementer te esse sollicitum et in communibus miseriis praecipuo quodam dolore angi multi ad nos quotidie deferunt; quod quamquam minime miror et meum quodammodo agnosco, doleo tamen te sapientia praeditum prope singulari non tuis bonis delectari potius quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui maiorem ex perniciē et peste rei publicae molestiam traxerit, tamen multa iam consolantur maximeque conscientia consiliorum meorum; multo enim ante tamquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram, neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente et denuntiante te; etsi enim affui magnam partem consulatus tui, tamen et absens cognoscebam, quae esset tua in hoc pestifero bello cavendo et praedicendo sententia, et ipse affui primis temporibus tui consulatus, quum accuratissime monuisti senatum collectis omnibus bellis civilibus, ut et illa timerent, quae meminissent, et scirent, quum superiores nullo tali exemplo antea in re publica cognito tam crudeles fuissent, quicumque postea rem publicam oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum; nam, quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, sed aliquid atque adeo multa addunt et
- 2 afferunt de suo. Quare meminisse debes eos, qui auctoritatem et consilium tuum non sint secuti, sua stultitia occidis, quum tua prudentia salvi esse

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

potuissent. Dices: „quid me ista res consolatur in tantis tenebris et quasi parietinis rei publicae?“ Est omnino vix consolabilis dolor — tanta est omnium rerum amissio et desperatio recuperandi —; sed tamen et Caesar ipse ita de te iudicat et omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquod extinctis ceteris elucere sanctitatem et prudentiam et dignitatem tuam: haec tibi ad levandas molestias magna esse debent. Quod autem a tuis abes, id eo levius ferendum est, quod eodem tempore a multis et magnis molestiis abes; quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quae quia non vides, mihi videris meliore esse condicione quam nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram ³ consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levare possent molestiae tuae. Reliqua sunt in te ipso neque mihi ignota nec minima solatia, ut quidem ego sentio, multo maxima: quae ego experiens quotidie sic probo, ut ea mihi salutem afferre videantur; te autem ab initio aetatis memoria teneo summe omnium doctrinarum studiosum fuisse omniaque, quae a sapientissimis *viris* ad bene vivendum tradita essent, summo studio curaue didicisse; quae quidem vel optimis rebus et usui et delectationi esse possent, his vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. Nihil faciam insolenter neque te tali vel scientia vel natura praeditum hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus aetatis studium tuum dedisti: tantum dicam, quod te spero approbatum, me, ⁴ posteaquam illi arti, cui studueram, nihil esse loci neque in curia neque in foro viderem, omnem meam

Ep. 3, 2. dolor — tanta . . . recuperandi —; sed (W.).
d.; t. . . rec.; sed. 3. sentio, multo M. s., sed. m. B. 4.
viderem (M.). viderim V., B.

curam atque operam ad philosophiam contulisse. Tuae scientiae excellenti ac singulari non multo plus quam nostrae relictum est loci; quare non equidem te moneo, sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus, quae, etiamsi minus prodessent, animum tamen a sollicitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus in primisque in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat; a me vero sic diligitur, ut tibi uni concedam, praeterea nemini, mihiq[ue] ab eo gratia refertur, in quo ille existimat, quod facile appareat, †quum me colat et observet, tibi quoque in eo se facere gratissimum.

IV.

Ser. Romae exeunte mense Septembri a. u. c. 708.

M. CICERO S. D. SER. SULPICIO.

- 1 Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur saepius ad me litteras uno exemplo dedisses, sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur: illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate — sic enim appellas — iisdem verbis epistolas saepius mittere, nec nosco nec probo, et ego ipse, quem tu per iocum — sic enim accipio — divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco — *εἰρωνεύεσθαι* enim non necesse est —, sed tamen idem — nec hoc *εἰρωνεύόμενος* — facile cedo tuorum scriptorum subtilitati et elegantiae. Consilium tuum, quo te usum scribis hoc Achaicum negotium non recusavisse,
- 2

Ep. 3, 4. †quum me colat (W.). cum me c. M. existimat — quod f. appareat —, quod me c. (W.). ex., quod f. a., quam me c. Bakii conj., B. Ep. 4, 1. agnosco — *εἰρ...* est —, sed (W.). a.: *εἰρ...* est: sed B.

quum semper probavisset, tum multo magis probavi lectis tuis proximis litteris; omnes enim causas, quas commemoras, iustissimae sunt tuaeque et auctoritate et prudentia dignissimae. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus esses, id tibi nullo modo assentior; sed, quia tanta perturbatio et confusio est rerum, ita perculsa et prostrata foedissimo bello iacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, et sibi quisque miserrimus esse videatur, propterea et tui consilii poenitet te et nos, qui domi sumus, tibi beati videmur, at contra nobis non tu quidem vacuus molestiis, sed prae nobis beatus. Atque hoc ipso melior est tua quam nostra condicio, quod tu, quid doleat, scribere audeas, nos ne id quidem tuto possumus, nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoriae, quae civilibus bellis semper est insolens. Uno te vincimus, quod de Marcelli, collegae tui, salute paullo ante quam tu cognovimus, etiam mehercule quod, quemadmodum ea res ageretur, vidimus: nam sic fac existimes, post has miseras, id est postquam armis disceptari coeptum est de iure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate; nam et ipse Caesar accusata acerbitate Marcelli — sic enim appellabat — laudataque honorificentissime et aequitate tua et prudentia repente praeter spem dixit se senatui roganti de Marcello ne hominis quidem causa negaturum; fecerat autem hoc senatus, ut, quum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello et C. Marcellus se ad Caesaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret et ad Caesarem supplex accederet. Noli quaerere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reviviscentis rei publicae. Itaque, quum omnes 4

Ep. 4, 2. *opinatus esses* (W.). o. sis M., vulgo. 3. *vincimus* (Ern.). *vicimus* MB.

Ciceronis Epistolae I. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ante me rogati gratias Caesari egissent praeter Volcatium — is enim, si eo loco esset, negavit se facturum fuisse —, ego rogatus mutavi meum consilium; nam statueram non mehercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis in perpetuum tacere: fregit hoc meum consilium et Caesaris magnitudo animi et senatus officium; itaque pluribus verbis egi Caesari gratias, meque metuo ne etiam in ceteris rebus honesto otio privarim, quod erat unum solatium in malis; sed tamen, quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem publicam non putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam aut etiam intra modum, ut et illius voluntati et meis studiis serviam: nam, etsi a prima aetate me omnis ars et doctrina liberalis et maxime philosophia delectavit, tamen hoc studium quotidie ingravescit, credo et aetatis maturitate ad prudentiam et iis temporum vitiis, ut nulla res alia levare
 5 animum molestiis possit; a quo studio te abduci negotiis intelligo ex tuis litteris, sed tamen aliquid iam noctes te adiuvant. Servius tuus vel potius noster summa me observantia colit, cuius ego quum omni probitate summaque virtute, tum studiis doctrinaque delector. Is mecum saepe de tua mansionem aut decessione communicat: adhuc in hac sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Caesar velle videatur. Res sunt eiusmodi, ut, si Romae sis, nihil te praeter tuos delectare possit; de reliquis, nihil melius ipso est, ceteri et cetera eiusmodi, ut, si alterum utrum necesse sit, audire ea malis quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minime iucundum est, qui te videre cupimus, sed consulimus tibi. Vale.

Ep. 4, 4. *et iis t. vitiis* (W.). *et his t. v.* M., vulgo
 5. *nihil te praeter* (L.). *nihil praeter* M. *nihil pr.* B. —
delectare (M.). *te del.* B.

V.

Scr. Athenis mense Aprili a. u. c. 709.

SERVIUS CICERONI S.

Posteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tul-
liae, filiae tuae, sane quam pro eo, ac debui, gra-
viter molesteque tui communemque eam calamita-
tem existimavi, qui, si istic affuissem, neque tibi
defuissem coramque meum dolorem tibi declarassem.
Etsi genus hoc consolationis miserum atque acer-
bum est, propterea quia, per quos ea confieri debet
propinquos ac familiares, ii ipsi pari molestia affi-
ciuntur neque sine lacrimis multis id conari pos-
sunt, uti magis ipsi videantur aliorum consolatione
indigere quam aliis posse suum officium praestare,
tamen, quae in praesentia in mentem mihi vene-
runt, decrevi brevi ad te perscribere, non quo ea
te fugere existimem, sed quod forsitan dolore im-
peditus minus ea perspicias. Quid est, quod tanto
opere te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita,
quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea
nobis erepta esse, quae hominibus non minus quam
liberi cara esse debent, patriam, honestatem, digni-
tatem, honores omnes. Hoc uno incommodo ad-
dito quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non
in illis rebus exercitatus animus callere iam debet
atque omnia minoris existimare? An illius vicem, 1
credo, doles? Quoties in eam cogitationem necesse
est et tu veneris et nos saepe incidimus, hisce tem-
poribus non pessime cum iis esse actum, quibus
sine dolore licitum est mortem cum vita commu-
tare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore
ad vivendum magno opere invitare posset? quae

Ep. 5, 1. *prop. ac familiares* (M.). [*pr. ac f.*] Kleyn.
conj. B.

Δημόσιος Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

res? quae spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario coniuncta aetatem gereret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuventute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos quum florentes videret laetaretur? qui rem a parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petaturi essent, in re publica, in amicorum negotiis libertate sua usuri? quid horum fuit, quod non, priusquam datum est, ademptum sit? „At vero malum est liberos amittere.“ Malum: nisi hoc peius est, haec sufferre et
 4 perpeti. Quae res mihi non mediocrem consolationem attulerit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi dolorem minuere possit. Ex Asia rediens quum ab Aegina Megaram versus navigarem, coepi regiones circumcirca prospicere: post me erat Aegina, ante me Megara, dextra Piraeus, sinistra Corinthus, quae oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata et diruta ante oculos iacent. Coepi egomet mecum sic cogitare: „hem! nos homunculi indignamur, si quis nostrum interijt aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, quum uno loco tot oppidum cadavera proiecta iacent? Visne tu te, Servi, cohibere et meminisse hominem te esse natum?“ Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas: modo uno tempore tot viri clarissimi interierunt, de imperio populi Romani tanta deminutio facta est, omnes provinciae conquassatae sunt; in unius mulierculae animula si iactura facta est, tanto opere commoveris? quae si hoc tempore non diem suum obisset, paucis post annis tamen ei morien-
 5 dum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu

ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca
 atque ea potius reminiscere, quae digna tua per-
 sona sunt: illam, quamdiu ei opus fuerit, vixisse,
 una cum re publica fuisse, te, patrem suum, prae-
 torem, consulem, augurem vidisse, adolescentibus
 primariis nuptam fuisse, omnibus bonis prope per-
 functam esse; quum res publica occideret, vita ex-
 cessisse: quid est, quod tu aut illa cum fortuna
 hoc nomine queri possitis? Denique noli te obli-
 visci Ciceronem esse et eum, qui aliis consueris
 praecipere et dare consilium, neque imitari malos
 medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere se
 medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt,
 sed potius, quae aliis praecipere soles, ea tute tibi
 subiice atque apud animum propone. Nullus dolor ^a
 est, quem non longinquitas temporis minuat ac
 molliat: hoc te exspectare tempus tibi turpe est ac
 non ei rei sapientia tua te occurrere. Quod si qui
 etiam inferis sensus est, qui illius in te amor fuit
 pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere
 non vult. Da hoc illi mortuae, da ceteris amicis
 ac familiaribus, qui tuo dolore maerent, da patriae,
 ut, si qua in re opus sit, opera et consilio tuo uti
 possit. Denique, quoniam in eam fortunam deve-
 nimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit, noli
 committere, ut quisquam te putet non tam filiam
 quam rei publicae tempora et aliorum victoriam
 lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet,
 ne videar prudentiae tuae diffidere; quare, si hoc
 unum proposuero, finem faciam scribendi: vidimus
 aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam
 magnamque ex ea re te laudem apisci; fac aliquando
 intelligamus adversam quoque te aequae ferre posse
 neque id maius, quam debeat, tibi onus videri, ne

Ep. 5, 5. *aliis praecipere* (L.). *a. tute pr.* MB. —
subiice (vulgo). *subiace* M., et sic B. voluit.

ex omnibus virtutibus haec una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, quum te tranquilliores animo esse cognoro, de iis rebus, quae hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiores faciam. Vale.

VI.

Scr. Asturæ mense Aprili a. u. c. 709.

M. CICERO S. D. SER. SULPICIO.

- 1 Ego vero, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses; quantum enim praesens me adjuvare potueris et consolando et prope aequè dolendo, facile ex eo intelligo, quod litteris lectis aliquantum acquievi, nam et ea scripsisti, quae levare luctum possent, et in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti: Servius tamen tuus omnibus officiis, quae illi tempori tribui potuerunt, declaravit et quanti ipse me faceret et quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore; cuius officia iucundiora scilicet saepe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum et societas paene aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur; turpe enim esse existimo me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia praeditus, ferendum putas; sed opprimor interdum et vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quae ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt: nam et Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum et magnis rebus gestis, amisit, et L. Paullus, qui duo septem diebus, et vester Gallus et M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus

Ep. 5, 6. *tranquilliores animo* (M.). *tranquilliores a.* Mart.-L., B. — *certiores te faciam* (Mart.-L.)? Ep. 6, 1. *litteris tuis lectis* (N.)? — *Gallus* (vulgo). *Galus* MB.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΛΙΝ

fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas consolare¹ ea, quam ex re publica consequabantur; mihi autem amissis ornamentis iis, quae ipse com-² memoras quaeque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est: non amicorum negotiis, non rei publicae procuratione impediabantur cogitationes meae, nihil in foro agere libebat, aspicere curiam non poteram, existimabam, id quod erat, omnes me et industriae meae fructus et fortunae perdidisse; sed, quum cogitarem haec mihi tecum et cum quibusdam esse communia, et quum frangerem iam ipse me et cogerem illa ferre toleranter, habebam, quo confugerem, ubi con- quiescerem, cuius in sermone et suavitatem omnes curas doloresque deponerem: nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quae consanuisse videbantur, recrudescunt; non enim, ut tum me a re publica maestum domus excipiebat, quae levaret, sic nunc domo maerens ad rem publicam confugere possum, ut in eius bonis acquiescam. Itaque et domo absum et foro, quod nec eum dolorem, quem † ad re publica capio, domus iam consolari potest nec domesticum res publica. Quo magis te ex-³ specto teque videre quam primum cupio — maior enim levatio mihi afferri nulla potest quam coniunctio consuetudinis sermonumque nostrorum —; quamquam sperabam tuum adventum — sic enim audiebam — appropinquare. Ego autem quum multis de causis te exopto quam primum videre, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod

Ep. 6, 2. quod nunc ereptum est (W.)? — quibusdam aliis esse (L.)? — quem † ad re p. (M¹, W.). q. a re p. M². quem re p. (W.) aut q. e re p. (L., B.). 3. cupio — maior ... nostrorum —; q. (W.). c.: m. ... n.; q. B. — maior enim levatio mihi afferri (W. et Klotz.). m. mihi levatio mihi adferre M. m. mihi lev. adferri V., B.

est totum ad unius voluntatem accommodandum et prudentis et liberalis et, ut perspexisse videor, nec a me alieni et tibi amicissimi; quod quum ita sit, magnae tamen est deliberationis, quae ratio sit ineunda nobis non agendi aliquid, sed illius concessu et beneficio quiescendi. Vale.

VII.

Scr. Romae (post VII. Kal. Sext.) a. u. c. 708.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

- 1 Etsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium non anteponam tuo, tamen et amicitiae nostrae vetustas et tua summa erga me benevolentia, quae mihi iam a pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quae et saluti tuae conducere arbitrarer et non aliena esse
2 ducerem a dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, consulatum magnificentissime atque optime gesseris, praeclare meministi; sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi nec copias Cn. Pompeii nec genus exercitus probare semperque summe diffidere, qua in sententia me quoque fuisse memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis et ego id semper egi, ne interesssem; non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, auctoritate, causa, quae erant in nobis superiora, sed lacertis et viribus, quibus pares non eramus: victi sumus igitur aut, si vinci dignitas non potest, fracti certe et abiecti; in quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi simul abiecisti certandi

etiam cupiditatem ostendistique sapientem et bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema libenter non persequi. Qui non idem consilium, 3 quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos; aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt, aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt: medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor a plerisque vel dicam ab omnibus sapiens tuum consilium, a multis etiam magni ac fortis animi indicatum; sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quendam modum, praesertim quum nihil tibi deesse arbitror ad tuas fortunas omnes obtinendas praeter voluntatem; sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares; de quo quid sentiam, nihil attinet dicere, quum appareat, ipse quid fecerim. Sed ta- 4 men, si iam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles quam ea, quae nolles, videre, tamen id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate: qui si facile passurus esset te carentem patria et fortunis tuis quiete et libere vivere, cogitandum tibi tamen esset, Romaene et domi tuae, cuicuiusmodi res esset, an Mytilenis aut Rhodi malles vivere; sed, quum ita late pateat eius potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit, nonne mavis sine periculo tuae domi esse quam cum periculo alienae? Equidem, etiamsi oppetenda mors esset, domi atque in patria mallet quam in externis atque alienis locis; hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt, quorum est magna pro tuis maximis clarissimisque virtutibus

Ep. 7, 3. *hique se in A.* (Bened.)? 4. *sed tamen, si* (M.). *sed tametsi* Ern., B.

- 5 multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuae, quam dissipari nolumus; nam, etsi nullam potest accipere iniuriam, quae futura perpetua sit, propterea quod neque is, qui tenet rem publicam, patietur neque ipsa res publica, tamen impetum praedonum in tuas fortunas fieri nolo, hi autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere con-
- 6 fiderem. Hic te unius sollicitudines, unius etiam multae et assiduae lacrimae, C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos cura et dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod ius adeundi, quum ipsi deprecatione eguerimus, non habemus, gratia tantum possumus, quantum victi; sed tamen consilio, studio Marcello non desumus. A tuis reliquis non adhibemur; ad omnia parati sumus.

VIII.

Ser. Romae (post VII. Kal. Sext.) a. u. c. 703.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

- 1 Neque monere te audeo praestanti prudentia virum nec confirmare maximi animi hominem unumque fortissimum, consolari vero nullo modo; nam, si ea, quae acciderunt, ita fers, ut audio, gratulari magis virtuti debeo quam consolari dolorem tuum, sin te tanta mala rei publicae frangunt, non ita abundo ingenio, ut te consoler, quum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum praebeam praestemque et ad omnia, quae tui velint, ita sim praesto, ut me non solum omnia debere tua causa, quae possim, sed etiam quae non
- 2 possim, putem. Illud tamen vel tu me monuisse vel censuisse puta vel propter benevolentiam tacere

Ep. 7, 5. *potes accipere* (V.)? — *ii autem, qui* (Crat.)?
 6. *habemus, gratia* (W.). *habemus*. Gr. vulgo. — *consilio ac studio* (W.) aut *c. et st.* (Kayser)?

Δημόσιος Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

non potuisse, ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua res publica, in ea te esse oportere, iudicio hominum reque principem, necessitate cedentem temporis, sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exsulandum locum; si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcumque locum, quae est domestica sede iucundior? Sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis, nobilitatem vero et dignitates hominum, quantum ei res et ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram; redeo ergo ad unum illud, me tuum esse: fore cum tuis, si modo erunt tui, si minus, me certe in omnibus rebus satis nostrae coniunctioni amorique facturum. Vale.

IX.

Ser. Romae (post VII. K. Sext.) a. u. c. 708.

M. CICERO S. D. M. MARCELLO.

Etsi perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio 1 litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere et quid tibi faciendum arbitrarer, tamen, quum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cuius ego fidem erga te benevolentiamque perspexeram, sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum, ut in ea re publica, quaecumque est, quam primum velis esse: multa videbis fortasse, quae nolis, non plura tamen, quam audis quotidie; non est porro tuum uno sensu solum oculorum moveri, quum idem illud auribus

Ep. 8, 2. *oportere, iudicio* (Graev.). *oportere iud.* B. — *iudicio omnium* (L.)?

percipias — quod etiam maius videri solet —, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid,
 2 quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum tempori cedere, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum; deinde non habet, ut nunc quidem est, id vitii res: dicere fortasse, quae sentias, non licet, tacere plane licet; omnia enim delata ad unum sunt: is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo; quod non multo secus fieret, si is rem publicam teneret, quem secuti sumus: an, qui in bello, quum omnium nostrum coniunctum esset periculum, suo et certorum hominum minime prudentium consilio uteretur, eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset? et, qui nec te consule tuum sapientissimum consilium secutus esset nec fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente vobis auctoribus uti voluerit, nunc omnia tenentem nostras sententias desideraturum censes
 3 fuisse? Omnia sunt misera in bellis civilibus — quae maiores nostri ne semel quidem, nostra aetas saepe iam sensit —, sed miserius nihil quam ipsa victoria, quae, etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit, ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur; multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria? igitur tum quoque careres patria, ne, quae nolles, videres? „Non“, inquires, „ego enim ipse tenerem opes et dignitatem meam.“ At erut tuae virtutis in minimis tuas res ponere, de re publica vehementius laborare. Deinde qui finis istius con-

Ep. 9, 1. *percipias — quod ... solet —, minus* (W.).
 p., q. ... s., m. vulgo. 3. *civilibus — quae ... sensit —*,
 sed (W.). c., quae ... s.; sed B. — *tum quoque* (W.). *tunc*
 q. vulgo.

sili est? nam adhuc et factum tuum probatur et, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod et initium belli necessario secutus sis et extrema sapienter persequi nolueris; fortuna, quod honesto otio tenueris et statum et famam dignitatis tuae: nunc vero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius nec eam multis claris viris orbatam privare etiam aspectu tuo. Denique, 4 si fuit magni animi non esse supplicem victori, vide, ne superbi sit aspernari eiusdem liberalitatem, et, si sapientis est carere patria, duri non desiderare, et, si re publica non possis frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit: magna gladiatorum est licentia, sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi salus tua tantae curae est, ut Marcello, fratri tuo, aut par aut certe proximus sim; tuum est consulere temporibus et incolumitati et vitae et fortunis tuis.

X.

Scr. Romae mense Ianuario a. u. c. 709.

CICERO MARCELLO S.

Etsi nihil erat novi, quod ad te scriberem, magis 1
 gisque litteras tuas iam expectare incipiebam vel te potius ipsum, tamen, quum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare: cura igitur, ut quam primum venias; venies enim, mihi crede, expectatus, neque solum nobis, id est, tuis, sed prorsus omnibus; venit enim mihi in mentem subvereri interdum, ne te delectet tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum nisi oculorum, 2

Ep. 9, 4. *stultum est nolle* (M.). *st. sit n.* (W.)? *st. n.* Heusinger., B.

prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre, sed, quum leviora non multo essent, quae audirentur, quam quae viderentur, suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuae te quam primum venire idque in omnes partes valeret, putavi ea de re te esse admonendum. Sed, quoniam, quid mihi placeret, ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis; me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiore facias.

XI.

Scr. Mytilenis exeunte anno u. c. 708.

MARCELLUS CICERONI S. PLURIMAM.

- 1 Valuisse apud me tuam semper auctoritatem quum in omni re tum in hoc maxime negotio potes existimare: quum mihi C. Marcellus, frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret, non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestrae litterae mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quod ab optimo fit animo, tamen hoc mihi multo iucundius est et gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum ac necessariorum, qui vere meae salutis faverent, te cupidissimum mei singularemque
2 mihi benevolentiam praestitisse cognovi. Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile et aequo animo carebam; hoc vero eiusmodi esse statuo, ut sine talium virorum et amicorum benevolentia neque in adversa neque in

Ep. 11, 1. S. PLURIMAM. Valuisse (M1, W.). S. PLURIMAM. Plurimum val. (Or.) an S. Plurimum val. (M2, B.)? — existimare: quum (W.). existimare. Quum vulgo mei fuisse singul. (W.)?

secunda fortuna quisquam vivere possit: itaque in hoc ego mihi gratulor; tu vero ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi praestabo. Vale.

XII.

Scr. Athenis pr. Kal. Iunias a. u. c. 709.

SERVIUS CICERONI SAL. PLUR.

Etsi scio non iucundissimum me nuntium vobis¹ allaturum, tamen, quoniam casus et natura in nobis dominantur, visum est faciendum, ut, quoquo modo res se haberet, vos certiores facerem. A. d. X. Kal. Iun., quum ab Epidauro Piraeum navi ad-
vectus essem, ibi M. Marcellum, collegam nostrum, conveni eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, quum ab eo digressus essem eo consilio, ut ab Athenis in Boeotiam irem reliquamque iurisdictionem absolverem, ille, uti aiebat, supra Maleas in Italiam versus navigaturus erat. Post diem tertium eius diei, quum ab Athenis pro-²ficisci in animo haberem, circiter hora decima noctis P. Postumius, familiaris eius, ad me venit et mihi nuntiavit M. Marcellum, collegam nostrum, post coenae tempus a P. Magio Cilone, familiari eius, pugione percussum esse et duo vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperari tamen eum vivere posse; Magium se ipsum interfecisse postea; se a Marcello ad me missum esse, qui haec nuntiaret et rogaret, uti medicos *cogerem*. Coëgi et e vestigio eo sum pro-

Ep. 12, 1. *dominantur* (L.). *dominatur* M., vulgo. — *faciendum, ut, quoquo . . . facerem* (Mart.-L.). *f., quoquo . . . haberet, ut . . . facerem* (W.)? *f., q. . . facere* M. [*faciendum*]. *q. . . facere* L. conj., B. — *uti aiebat* (edd. vett.). *utiebat* M. *ut aiebat* B. — *super Maleam* (W.)? 2. *familiari* (Crut.). *familiare* MB.

fectus prima luce: Quum non longe a Piraeo abessem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum paullo ante lucem Marcellum diem suum obisse. Ita vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissima morte est affectus, et, cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem offerret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inveni duos liberos et pauculos servos; reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre, ibique pro ea copia, quae Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus, locum sepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent, neque tamen id antea cuiquam concesserant: quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiae locum delegimus ibique eum combussimus posteaque curavimus, ut eidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quae nostra officia fuerunt pro collegio et pro propinquitate, et vivo et mortuo omnia ei praestitimus. Vale. D. pr. Kal. Iun. Athenis.

XIII.

Scr. Romae a. u. c. 708.

M. CICERO S. D. P. FIGULO.

- 1 Quærenti mihi iamdiu, quid ad te potissimum scriberem. non modo certa res nulla, sed ne genus

Ep. 12, 3. *iidem Athen.* (vulgo)? — *orbis terrarum* (edd. vet.). *orbi t.* MB. — *fuerunt pro ... propinquitate, et (W.). f., pro ... propinquitate et vulgo.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

quidem litterarum usitatum veniebat in mentem; unam enim partem et consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem aut omnino cogitare: relinquebatur triste quoddam et miserum et his temporibus consentaneum genus litterarum; id quoque deficiebat me, in quo debebat esse aut promissio auxilii alicuius aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat; ipse enim pari fortuna abiectus aliorum opibus casus meos sustentabam saepiusque mihi veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem; quamquam enim nulla me ² ipsum privatim pepulit insignis iniuria nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Caesar detulerit, tamen nihilo minus eis conficior curis, ut ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem; careo enim quum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis aut distraxit fuga, tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam te socio defensa res publica, versorque in eorum naufragiis et bonorum direptionibus, nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud incendium extinximus, et, in qua urbe modo gratia, auctoritate, gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus, obtinemus ipsius Caesaris summam erga nos humanitatem, sed ea plus non potest quam vis et mutatio omnium rerum atque temporum. Itaque ³ orbus iis rebus omnibus, quibus et natura me et

Ep. 13, 2. *tamen nihilo minus eis* (edd. vett.). *t. nihil eis M. tamen eis (W.)? t. non nihil eis B. — ut ipsum (M.). ut id ipsum Or. conj. B. — nunc iis q. (edd. vett.). n. his q. MB.*

Cicero's epist. I.

voluntas et consuetudo assuefecerat, quum ceteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo; natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem, et, qui antea aut obscuris hominibus aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo et sanctissimo et maxima quondam gratia et mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus: reliquum est, ut consoler et afferam rationes, quibus te a molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui vel alterius consolandi in te summa est, si unquam in ullo fuit; itaque eam partem, quae ab exquisita quadam ratione et doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam: quid sit forti et sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu videbis; ego, quod intelligere et sentire, quia sum Romae et quia curo attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum, in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam — non scribo hoc temere: quo minus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior —: quo facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum; familiares vero eius, et ii quidem, qui illi iucundissimi sunt, mirabiliter de te et loquuntur et sentiunt; accedit eodem vulgi voluntas vel potius consensus

Ep. 13, 4. *ut consoler* (M.). *ut te c. L., B.* — *fortasse non semper* (Crat.)? 5. *tuam* — *non ... curiosior* —: *quo* (W.). *tuam. Non ... curiosior. Quo vulgo.*

omnium; etiam illa, quae minimum nunc quidem potest, sed ** possit necesse est, res publica, quas-
cumque vires habebit, ab iis ipsis, a quibus tene-
tur, de te propediem, mihi crede, impetrabit. Redeo 6
igitur ad id, ut iam tibi etiam pollicear aliquid,
quod primo omiseram: nam et complectar eius fa-
miliarissimos, qui me admodum diligunt multumque
mecum sunt, et in ipsius me consuetudinem, quam
adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo et certe
omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod
volumus, pervenire posse; in hoc toto genere plura
faciam, quam scribere audeo. Ceteraque, quae tibi
a multis prompta esse certo scio, a me sunt para-
tissima: nihil in re familiari mea est, quod ego
meum malim esse quam tuum; hac de re et de
hoc genere toto hoc scribo parcius, quod te id,
quod ipse confido, sperare malo, te esse usurum
tuis. Extremum illud est, ut te orem et obsecrem, 7
animo ut maximo sis nec ea solum memineris,
quae ab aliis magnis viris accepisti, sed illa etiam,
quae ipse ingenio studioque peperisti; quae si col-
liges, et sperabis omnia optime et, quae accident,
qualiacumque erunt, sapienter feres. Sed haec tu
melius vel optime omnium: ego, quae pertinere ad
te intelligam, studiosissime omnia diligentissimeque
curabo tuorumque tristissimo meo tempore merito-
rum erga me memoriam conservabo.

Ep. 14, 5. *sed ** possit* (W.). *sed plus iam p.* (W.)? *sed possit* M, vulgo. 6. *in ipsius me cons.* (L.). *An in i. cons. . . clausit, me insinuabo* (W.)? *in i. c. . . cl., insinuabo* M., vulgo. — *pervenire* (M.). *perveniri* (L., B.)? *nos pervenire* (Klotz)? — *Ceteraque, quae* (M1). *Cetera, quae* M2, B. — *te id, quod . . . malo, te* (W.). *te, id quod . . . malo te* vulgo.

XIV.

Scr. Romae (post K. Oct.) a. u. c. 708.

M. CICERO S. D. CN. PLANCIO.

- 1 Binas a te accepi litteras Corcyra datas, quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses me meam pristinam dignitatem continere, alteris dicebas te velle, quae egissem, bene et feliciter evenire. Ego autem, si dignitas est bene de re publica sentire et bonis viris probare, quod sentias, obtineo dignitatem meam; sin autem in eo dignitas est, si, quod sentias, aut re efficere possis aut denique libera oratione defendere, ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis, agiturque praeclare, si nosmet ipsos regere possumus, ut ea, quae partim iam assunt, partim impendent, moderate feramus, quod est difficile in eiusmodi bello, cuius exitus ex altera parte caedem ostendit, ex
 2 altera servitatem: quo in periculo nonnihil me consolatur, quum recordor haec me tum vidisse, quum secundas etiam res nostras, non modo adversas, pertimescebam videbamque, quanto periculo de iure publico disceptaretur armis, quibus si ii vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram, tamen intelligebam, et iratorum hominum et cupidorum et insolentium quam crudelis esset futura victoria, sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium partim amplissimorum, partim etiam optimorum, qui me haec praedicentem atque optime consulentem salutis suae malebant nimium timidum quam satis prudentem
 3 existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis, te ita velle certo scio; sed ego tam

Ep. 14, 1. *Corcyra* (Mart.-L.). *Corcyre* M. *Corcyrae* B.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερόιας

misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in
 reditu meo nihilo meliores res domesticas quam
 rem publicam offendissem; quibus enim pro meis
 immortalibus beneficiis carissima mea salus et meae
 fortunae esse debebant, quum propter eorum scelus
 nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis
 vacuum viderem, novarum me necessitudinum fide-
 litate contra veterum perfidiam muniendum putavi.
 Sed de nostris rebus satis vel etiam nimium multa:
 de tuis velim ut eo sis animo, quo debes esse, id ⁴
 est, ut ne quid tibi praecipue timendum putes;
 si enim status erit aliquis civitatis, quicumque erit,
 te omnium periculorum video expertem fore; nam
 alteros tibi iam placatos esse intelligo, alteros num-
 quam iratos fuisse. De mea autem in te volun-
 tate sic velim iudices, me, quibuscumque rebus
 opus esse intelligam, quamquam videam, qui sim
 hoc tempore et quid possim, opera tamen et con-
 silio, studio quidem certe, rei, famae, saluti tuae
 praesto futurum. Tu velim et quid agas et quid
 acturum te putes facias me quam diligentissime
 certiore.

XV.

Scr. Romae a. u. c. 708.

M. CICERO S. D. CN. PLANCIO.

Accepi perbreves tuas litteras, quibus id, quod ¹
 scire cupiebam, cognoscere non potui, cognovi autem
 id, quod mihi dubium non fuit: nam, quam fortiter
 ferres communes miserias, non intellexi, quam me
 amares, facile perspexi; sed hoc scieram, illud si
 scissem, ad id meas litteras accommodavissem. Sed ²
 tamen, etsi antea scripsi, quae existimavi scribi

Ep. 14, 4. *quamquam video* (W.)?

Δημόσιον Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροῖνος

oportere, tamen hoc *te* tempore breviter commo-
 nendum putavi, ne quo *in* periculo te proprio ex-
 istimares esse: in magno omnes, sed tamen in
 communi sumus; quare non debes aut propriam
 fortunam et praecipuam postulare aut communem
 recusare. Quapropter eo animo simus inter nos,
 quo semper fuimus; quod de te sperare, de me
 praestare possum.

Ep. 15, 2. *hoc te tempore breviter* (W.). *hoc temp. br.*
 M. *h. temp. br. te B.*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΙΝΗΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

000

CICERONIS, M. TULLII.

EPISTOLARUM AD FAMILIARES

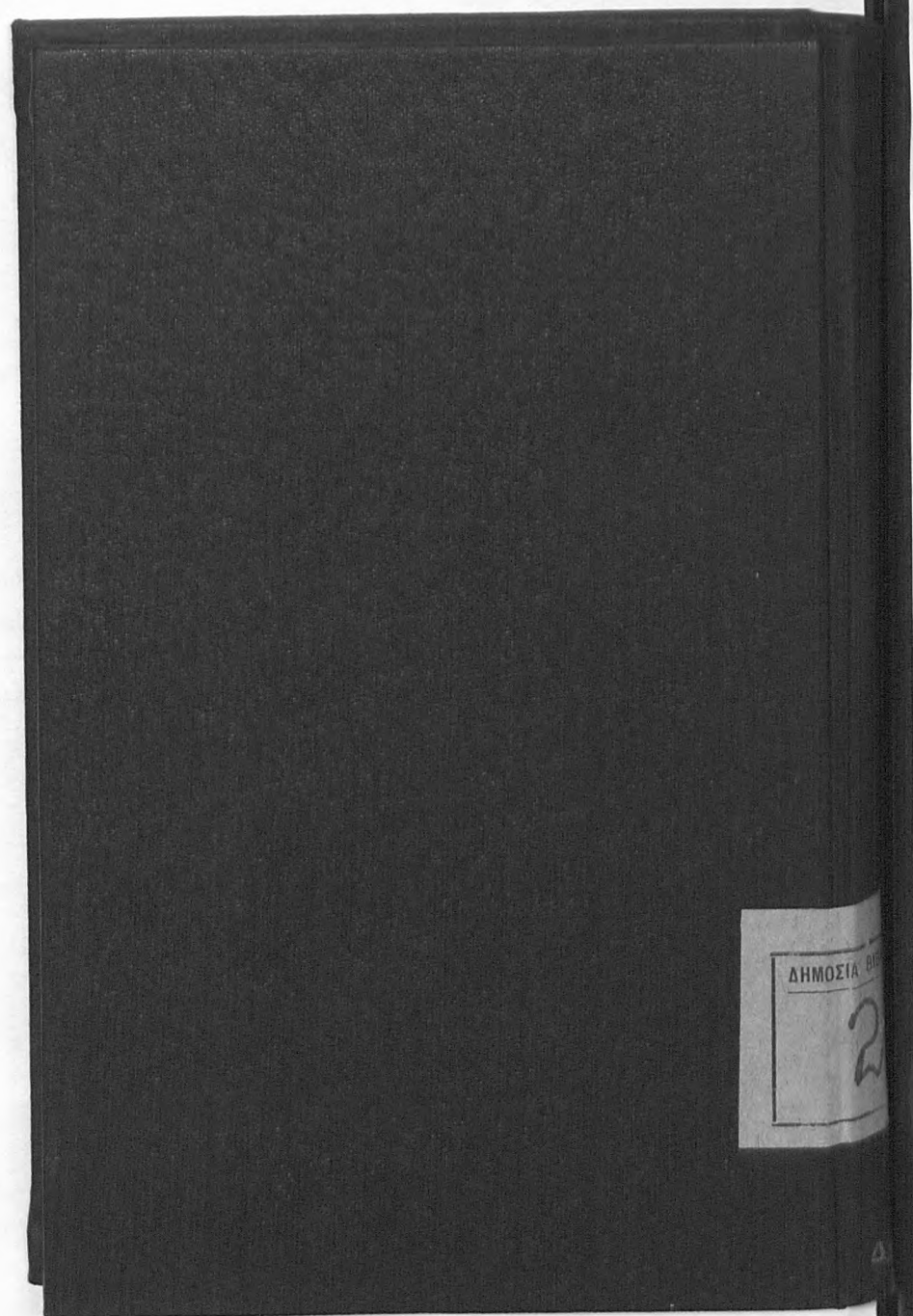
ἀριθ. χρ. — 288 —

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας